

TÄHTITORNIN VUORI JA ULLANPUUSTIKKO

Hoito- ja kehittämissuunnitelma

JULKAISIJA Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisut 2011:15 / Katu- ja puisto-osasto
TEKSTI JA TOIMITUS Gretel Hemgård, Tiina Taipale, Vilja Larjosto / Maisemasuunnittelu Hemgård
TAITTO Gretel Hemgård ja Vilja Larjosto / Maisemasuunnittelu Hemgård
VALOKUVAT Ellei toisin mainita, Maisemasuunnittelu Hemgård
KARTAT ©Kaupunkimittausosasto (023/2011)
PAINO Kopio Niini Oy
PAINOS 120 kpl

ISBN 978-952-272-108-2 (pdf)
ISBN 978-952-272-107-5 (nid.)
ISSN 1238-9579

ETUKANSI Yllä: Nils Wasastjerna 1915 / HKM; Alla: Mikko Koivistoinen 2010.

TÄHTITORNIN VUORI JA ULLANPUISTIKKO

Hoito- ja kehittämissuunnitelma

Maisemasuunnittelu Hemgård

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	5
TÄHTITORNIN VUOREN JA ULLANPUUSTIKON SUOJELUARVOT JA KEHITTÄMISTARPEET	6
Ajatuksia historiallisen puiston suojelusta	6
Svante Olssonin puistosuunnitelma lähtökohtana	7
Muutoksia puistoissa 1920-luvulta nykypäivään	10
Kasvillisuuskartoitus 2010	12
Sipulikasvit	13
Näköalat ja näkymät	14
Käytävät alkuperäisistä nykyisiin	17
Tähtitornin vuoren ja Ullanpuistikon kalusteet	18
Toiminnot alkuvuosista nykypäivään	20
Tähtitornin vuoren arvot ja asema kaupunkirakenteessa	21
SUUNNITELMA	23
Yleistä	23
Käytävät	24
Kasvillisuus	28
LÄHTEET	32
VALAISTUKSEN YLEISSUUNNITELMA - VESA HONKONEN ARKKITEHDIT	33
HOITO- JA TOIMENPIDEOHJEET OSA-ALUEITTAIN	41
Toimenpiteet - yleistä	42
Osa-alueet	44
LIITE 1: TÄHTITORNIN VUOREN PUISTON HISTORIASELVITYS MAUNU HÄYRYNEN	83

Tähtitornin vuori 1930-luvulla. Veljekset Karhumäki Oy / HKM

JOHDANTO

Tähtitornin vuori on Helsingin ensimmäinen julkiseksi kaupunkipuistoksi perustettu viheralue ja edelleen monen kaupunkilaisen mielipuisto. Tämän päivän pääkaupunkilaiselle puisto ei kuitenkaan ehkä ole yhtä tunnettu kuin vaikka Kaivopuisto, johon se jopa usein sekoitetaan merellisen Kaivopuiston laelle 1920-luvulla perustetusta Ursan tähtitornista johtuen. Ullanlinnan kaupunginosassa sijaitseva Tähtitornin vuori on saanut nimensä vuonna 1834 valmistuneesta arkkitehti C. L. Engelin suunnittelema observatoriosta, joka vielä 1900-luvun alkuvuosikymmeninä hallitsi Unioninkadun päässä nousevaa mäkeä. Vähitellen rakennus on peittyynyt yhä tuuheammaksi kasvaneiden puistopuiden taakse. Eteläisempi Ullanpuistikko on oleellinen osa Tähtitornin vuoren maisemaa, sillä sen syntyhistoriaan liittyy kaupungin rakentamispaineiden ja jo silloin ponnekkaasti puolustettujen maisemallisten arvojen kohtaaminen. Ennen kaikkea puolustettiin tärkeitä merellisiä näkymiä observatoriolta etelään.

Puistopuut ovat yli sadan vuoden kasvun aikana muuttaneet sekä Tähtitornin vuoren että Ullanpuistikon ilmettä. Jälkimmäisessä puiden osuus muutokseen on pienempi kuin puiston yleinen kuluminen ja sille vieraat tekniset laitteet sekä rakenteet. Tähtitornin vuoren vuosisata on kasvattanut tai tuonut uusia puita maisemapuiston aikanaan kauniiden kaupunkinäkymien eteen. Puiston viime vuosien hoitotaso on ollut hyvä ja sen kasvillisuus kaupunkilaistenkin arvostamaa. Puiston historiallisten arvopiirteiden merkitys on kuitenkin hämärtymässä ellei kunnossapidolla ole käytössä suunnitelmaa kunnostuksen ja hoidon tavoitteista ja sen keinoista.

Helsingin kaupungin rakennusviraston katu ja puisto-osasto teetti vuonna 1998 näistä kahdesta puistosta historiaselvityksen, jonka teki FT Maunu Häyrynen. Selvitys tutki kaupunginpuutarhuri Svante Olssonin puistosuunnitelmaa laajan arkistomateriaalin pohjalta pääpainona puiston näkymät ja kasvillisuus. Historiaselvitys on tämän raportin liitteenä (Liite 1). Tekijä esittää tavoitteeksi puiston kunnostuksen UNESCON tukeman historiallisten puistojen ja puutarhojen kansainvälisen asiantuntijajärjestön Firenzen julistuksen periaatteiden mukaisesti. Tämä edellyttää puutarharestaurointiin erityisesti perehtyneen suunnittelijan laatimaa restaurointisuunnitelmaa ja pitkän aikavälin hoito-ohjelmaa.

Helsingin rakennusviraston katu- ja puisto-osasto tilasi Tähtitornin vuoren hoito- ja kehittämissuunnitelman vuoden 2010 keväällä Maisemasuunnittelu Hemgårdilta. Suunnittelutyöstä on vastannut maisema-arkkitehti Gretel Hemgård ja siihen ovat toimistossa osallistuneet Tiina Taipale projektisuunnittelijana, maisema-arkkitehti Vilja Larjosto (taitto) sekä maisema-arkkitehtiylioppilaat Daniela Rosqvist ja Tuuli Häggman (inventointi). Työhön sisältyvästä valaistuksen yleissuunnitelmasta vastasi alikonsulttina Vesa Honkonen Arkkitehdit Ky.

Suunnittelutyötä on tilaajan puolesta valvonut projektinjohtaja Mikko Koivistoinen. Työtä valvoneen ohjausryhmän kokoonpano on Rakennusviraston katu- ja puisto-osastolla ollut seuraava:

Mikko Koivistoinen puheenjohtaja, Tarja Lahin projektisihteeri, Anu Kiiskinen aluesuunnittelija, Pekka Engblom puistovastaava, Satu Tegel kasvillisuusasiantuntija, Minna Terho suunnitteluasiantuntija (kääpääsiantuntija), Juha Raisio puuasiantuntija, Juhani Sandström valaistuspäällikkö sekä Jussi Luomanen toimistopäällikkö.

Kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosastoa on edustanut maisema-arkkitehti Anu Lamminpää. Kaupunginmuseon edustajana on ollut tutkija Johanna Björkman.

Työn aikana pidettiin viisi suunnittelukokousta. Marraskuun 4. päivänä 2010 järjestettiin Designmuseossa asukastilaisuus, johon osallistui 12 kaupunkilaista.

Hoito ja kehittämissuunnitelman työ aloitettiin laajalla inventointi- ja dokumentointivaiheella koskien kasvillisuutta (puut, pensaat, perennat ja sipulikasvit) sekä puiston kunnostustarpeita (käytävät, maastorakenteet, kalusteet). Yhteenvedot ja tarkemmat hoitosuunnitelman ohjeet laadittiin syksyn aikana. Ne koottiin omaksi toimenpidekorttien kokonaisuudeksi raportin loppuun, käytettäväksi joko erikseen tai raportin yhtenä osana.

TÄHTITORNIN VUOREN JA ULLANPUISTIKON SUOJELUARVOT JA KEHITTÄMISTARPEET

Ajatuksia historiallisen puiston suojelusta

Firenzen julistus¹ toteaa suojelun (konservoinnin) tärkeimmäksi tehtäväksi vaalia puiston historiallisia erityispiirteitä, sen alkuperäistä muotokieltä sekä sen autenttista kasvimateriaalia. Tämän periaatteen tulee ohjata puiston ylläpitoa ja hoitoa, vaikka puistosuunnittelun perusajatukset aikojen kuluessa yleisesti muuttuvatkin tai vaikka käyttäjien tavat ja suhtautuminen ympäristöön muuttuisi. Kaikissa vanhoissa puistoissa ei aina ole syytä kirjaimelliseen ja tiukkaan alkuperäisyyden ylläpitämiseen. Uudistaminen voi usein olla sekä perusteltua että mielekästäkin. Tähtitornin vuoren historia on hyvin dokumentoitu ja sen alkuperäiset ja puutarhataiteellisesti arvokkaat piirteet ovat niin hyvin säilyneet, että sen vaaliminen alkuperäisyyskriteerien mukaan on perusteltua. Edellytyksenä on aina, että alkuperäisyys on perusteellisesti selvitetty eikä perustu olettamuksiin tai virheellisiin tulkintoihin.

Puistosuojelun ensisijaisena tarkoituksena on siis antaa nykyajassa ja tulevaisuudessa käsitys puiston synnyn ja historian aikoina vallinneista näkemyksistä, kauneusihanteista, historiallisista materiaaleista ja mikä tärkeintä suunnittelijan johtoajatuksesta. Nämä koskevat puiston muotokieltä, tilallista rakennetta, käytävien linjausta, puiden ja pensaiden sommittelua sekä suunnittelijan suosimia kasvilajeja. Historian aikana puistossa tehdyt muutokset tulee toisaalta myös huomioida ja niiden merkitystä tulee arvioida puiston historiaan kuuluvana.

Vaikka puiston alkuperäistä ilmettä olisi parhaalla mahdollisella tavalla vaalittu, ovat puiden kasvusta seuraavat muutokset yleensä puistolle tilallisessa mielessä huomattavia. Tämä koskee etenkin maisemapuistoja, ja juuri näin on käynyt Tähtitornin vuorella. Puistosta varsinkin 1980-luvulta lähtien poistetut puut ovat pääosin olleet alkuperäisiä, alkujaan hyvin tiheään istutettuja. Harvennukset ovat olleet varsin tarpeellisia, onhan karsimisien synnöllä ollut puiden huono kunto ja lähes metsämäiseksi kasvanut puisto.²

Koska Svante Olssonille Tähtitornin vuorelta avautuvat näkymät ja näkymälinjat olivat keskeisiä, ovat ne puiston hoitosuunnitelmassa paikoin jopa tärkeämpiä kuin kirjaimellinen alkuperäisten istutuspaikkojen noudattaminen. Alkuperäisetkin puut ovat nimittäin vähitellen peittäneet näitä suunnittelijan niin tärkeinä pitämiä näkymiä.

Yllä Svante Olssonin suunnittelema geometrinen kukkaryhmä ja näkymäakselin päätteenä Tuomiokirkko. Nils Wasastjerna 1915 / HKM

Tähtitornin vuoren puistosuunnitelma. Svante Olsson 1889-1890 / PUO.

Kaupunginpuutarhuri Svante Olsson.
Vårt Land No:163 16.6.1899 / KK

Svante Olssonin puistosuunnitelma lähtökohtana

Maunu Häyrynen on antanut historiaselvityksessä (Liite 1.) kattavan kuvan Svante Olssonin Tähtitornin vuoren kehityksestä sen alkuvuosista aina 1950-luvulle. Tässä hoito- ja kehittämissuunnitelmassa on analysoitu tarkemmin näiden suunniteluideoiden toteutumista ja muuttumista käyttäen apuna runsasta valokuva-aineistoa, maastossa tehtyä puiden ikäarviota sekä historiaselvityksen aikalaiskuvauksia. Selvitystyössä on tullut esille joitakin yksityiskohtia, joista ei aikaisemmissa tutkimuksissa ole mainintaa mutta jotka ovat jatkossa tärkeitä Tähtitornin vuoren historiallisten puistotutusten sijoittamisessa ja lajivalinnoissa. Esimerkkinä mainittakoon näkyvien tarkat rajaukset Haaksirikkoisten patsaan tasanteelta.

Uusi Tähtitornin vuori Observatoriiberget

1890-luvulla puistoa arvosteltiin välillä kovasanaisestikin kalleudesta, kallio- luonnon turmelemisesta jne., mutta Nya Pressen antoi oman ylistävän kuvauksensa rakenteilla olevasta ja odotuksia herättävästä puistosta 28. kesäkuuta 1895: Valmistuessaan se ”työstäisi sinuun kaikki kilpailijansa [...]Koko mahtavaa kalliota kattaisivat vibertävät nurmikot ja pienet hymyilevät jalava-, lehmus- ja tammilehdot”.

PUISTON TOTEUTUNEET ISTUTUKSET
1900-LUVUN ALUSSA

- RUNKOPUUTRYHMÄ
YKSITTÄISPUU
- PENSAS-PUUTRYHMÄ
monikerroksinen
- PENSASRYHMÄ/
YKSITTÄISPENSAS
- RYHMÄKASVIT

Maisemapuiston istutusohjeita. Gustav Meyer
1860 / Lehrbuch der schönen Gartenkunst.

Puiden oikeaoppista ryhmittelyä

Yksittäispuu

Kuvassa puiden ja pensaiden ryhmälle tavoiteltavaa luontevuutta.

Alkuperäinen kasvillisuus

Maunu Häyrynen tutustuttaa historiaselvityksessään Olssonin linjauksiin kasvillisuuden valinnassa ja istutusperiaatteissa. Olssonin aikana toteutuneet puu- ja pensasryhmät puistossa pyrittiin tämän työn yhteydessä paikallistamaan vanhojen valokuvien ja kesällä 2010 tehtyjen maastohavaintojen avulla. Tuloksena on yllä oleva kartta ”Istutetut puut ja pensaat 1900-luvun alussa”. Kuvasta ilmenee että istutusryhmät ovat olleet sekä monikerroksisia pensaiden ja puiden ryhmiä (clumps) että pelkkiä runkopuuryhmiä (lehtoja) tai pelkkiä pensasryhmiä. Pensaat istutettiin usein yksittäin nurmikolle, mikä heikentää pensaan kasvuunlähtöä ja kehittymistä mutta antaa pensaille lajityypillisen hahmon - toisin kuin massaistutuksissa. Ryhmittelytapaa käytettiin milloin muodostamaan näkymille omat maalauksenomaiset kehyksensä, milloin luomaan määrättyjä näkymiä puiston sisällä. Istutuksien tyypittelyssä Häyrynen viittaa tyyli- ja kuvana olleeseen Berliinin kaupunginpuutarhuriin Gustav Meyeriin ja tämän oppikirjaan *Lehrbuch der schönen Gartenkunst*. Kirjassa on puu- ja pensasistutuksien suunnittelulle omistettu 13 tiivistä sivua kaavioineen ja kuvineen. On ilmeistä että periaatteet olivat Olssonille tuttuja. Niin käytävien risteyksien ryhmät, ns. kaskadipensaiden sommittelu kuin näkymien kehysistutukset ovat osoitus tästä.

Yllä: Olssonin sommittelemat puiden ja pensaiden clumps -ryhmät 1930-luvun ilmakuvasa. Veljekset Karhumäki Oy / HKM

Oik. yllä: Florankukkulan laaja perennaistutus ja puiden kehystämä näkymä kaksoisrefraktorin tornille 1920-luvulla. Max Meyer / HKM

Oik. keskellä: Käytävien risteyksien pensasryhmät mäen laella. HKM

Oik. alla: Olssonin koivulehdon valkoiset rungot observatorion pohjoispuolella. MvKA

Esimerkkinä olkoon Florankukkulalta sen takana olevalle observatorion kaksoisrefraktorin tornille luotu taulumainen näkymä. Koivulehtojen kauneuden Olsson näki ilmeisesti korostuvan parhaiten pelkkien runkojen keskellä ilman pensaita tai muita puulajeja. Tätä Meyerin kuvaamaa lehto-aihetta (Hain) hän on käyttänyt observatorion koillispuolella sekä eteläpuolella. Kallion laelle Olsson on sommitellut etupäässä pensasryhmiä välttämällä näin näköalan peittymisen ja lakimaiseman luonteen häviämisen. Pensaat hän on sijoittanut vapaamuotoisiksi ryhmiä korkeuskäyrien suuntaisesti rinteeseen, jolloin silmä näkee pensaiden nousevan pehmeinä porrasmaisina kerroksina rinteestä ylös. Näitä Olsson kutsui ”kaskadipensaisiksi”.³

Tähtitornin vuoren pohjoisrinteeseen rakennettiin Paul Olssonin suunnittelema näyttelypuutarha 1929. Sundström / HKM

Muutoksia puistoissa 1920-luvulta nykypäivään

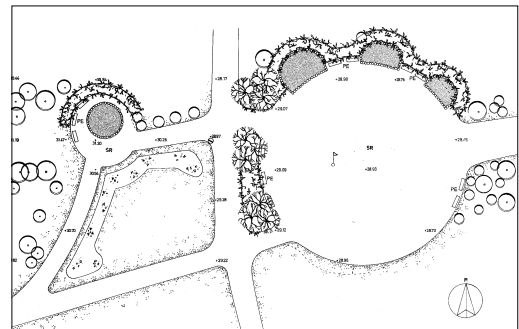
Tähtitornin vuorella on puiston historian aikana tehty suhteellisen vähän rakenteellisia muutoksia tai lisäyksiä. Muutoksia on tehty puiston laella ja luoteisosassa:

- 1929 puutarhanäyttely puiston pohjoisosassa toi puistoon uuden muotopuutarhan. Suunnittelijana Paul Olsson.
- Gunnar Finnen teos ”Habsburg-höyrylaivan muistomerkki”, pystytettiin vuonna 1939 Suomen sisällissodassa kaatuneiden (saksalaisten) muistoksi.
- Svenska Normallyceumin piha laajentui puistoon 1950-luvun lopussa, jolloin muotopuutarhan keskikäytävän päätte poistui ja 1980-luvulla jolloin pihaa laajennettiin lisää. Suunnittelijana oli HKR/Lars Liljefors
- Maanalaisen väestösuojan ja pysäköintilaitoksen rakentaminen Tähtitornin vuoren kallioon 1980-luvulla.
- Pienten lasten leikkipaikan sijoittuminen Lippuaukion laidalle Floorankukkulalla 1981. Suunnittelu: HKR/Lars Liljefors, ks. viereinen kuva
- Päiväkodin rakentaminen leikkipihoineen Kirurgisen sairaalan kaakkoispuolelle 1980-luvulla
- Puistokäytävien asfaltointi 1980 -2000-luvulla

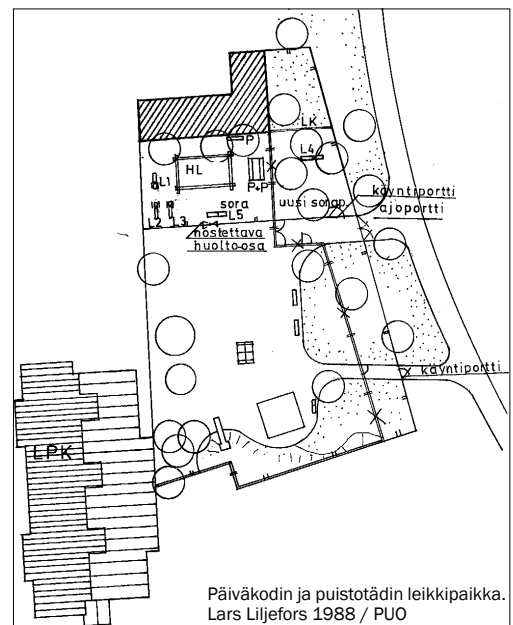
Näihin muutoksiin sisältyivät myös omat istutussuunnitelmansa. Istutuksia on on myös lisätty vuosien kuluessa ilman kokonaissuunnitelmaa. Ylitiheää puustoa harvennettiin runsaasti 1980-luvun aikana puiston kunnossapitotyön yhteydessä. Viime vuosien lisääntymisestä on tarkat kasviuettelot ks. kasvillisuusluettelo sivulla 29.

Ullanpuustikon kehitystä sotien välisenä aikana on kuvattu historiaosuudessa. 1950-luvulta lähtien muutokset puiston yleisilmeeseen ovat olleet huomattavia, vaikka perusrakenne onkin säilynyt:

- Puuston vanheneminen, uusien pensaiden ja puiden istutus
- Väestösuojan sisäänkäynnin ja erilaisten maanpäällisten ilmastointiputkien sijoittuminen alarinteeseen
- Rinnekäytävien asfaltointi ja pinnoitteessa yhä uudelleen tehdyt korjaukset
- Uusien rinneportaiden rakentaminen
- Kadun liikennemerkkien ja muiden liikennelaitteiden sijoittuminen kadun varteen.

Lippuaukion ja Floorankukkulalla leikkipaikka sekä pienennetty perennaistutus. Lars Liljefors 1981 / PUO

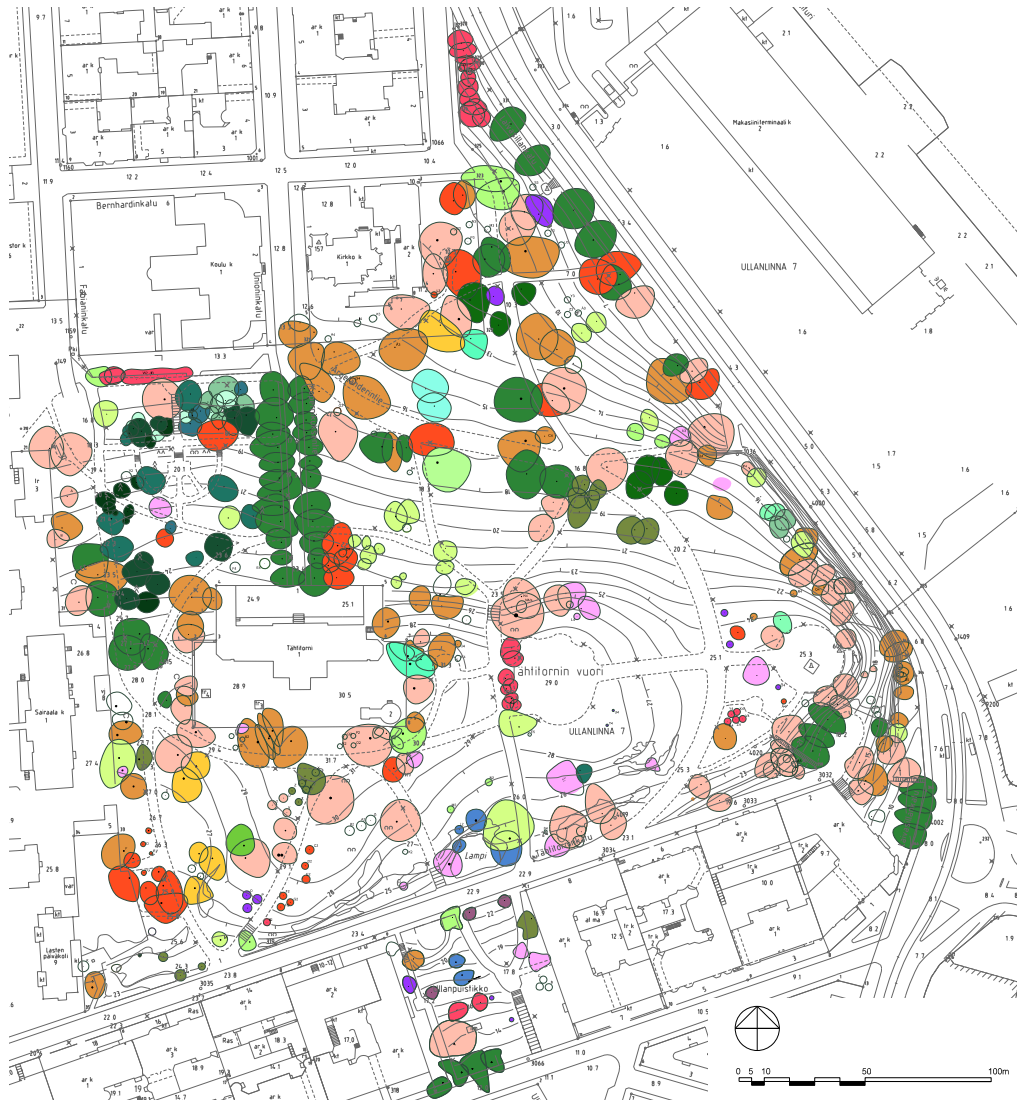
Päiväkodin ja puistotäidin leikkipaikka. Lars Liljefors 1988 / PUO

Vuoden 1929 näyttelypuutarhan runkoruusut.
R. Roos/ HKM

1950-luvun lopussa toteutunut Svenska normal-
lyceumin pihan laajennus leikkautui puistoon.

PUISTON PUULAJIT

- ACER PLATANOIDES
- AESCULUS HIPPOCASTANUM
- BETULA PENDULA
- BETULA PUBESCENS
- CRATAEGUS SP.
- FRAXINUS EXCELSIOR
- FRAXINUS PENNSYLVANICA
- LARIX DECIDUA
- LARIX KAEMPFERI
- MALUS SP.
- PICEA OMORICA
- PICEA PUNGENS
- PINUS CEMBRA
- POPULUS WOOSTII
- POPULUS X BEROLINENSIS
- PRUNUS PADUS
- PRUNUS VIRGINIANA
- PRUNUS SP.
- PSEUDOTSUGA MENZIESII
- QUERCUS
- SALIX SP.
- SORBUS AUCUPARIA
- TILIA PLATYPHYLLOS
- TILIA SP.
- TILIA X VULGARIS
- ULMUS GLABRA
- ULMUS GLABRA EXONIENSIS

Kasvillisuuskartoitus 2010

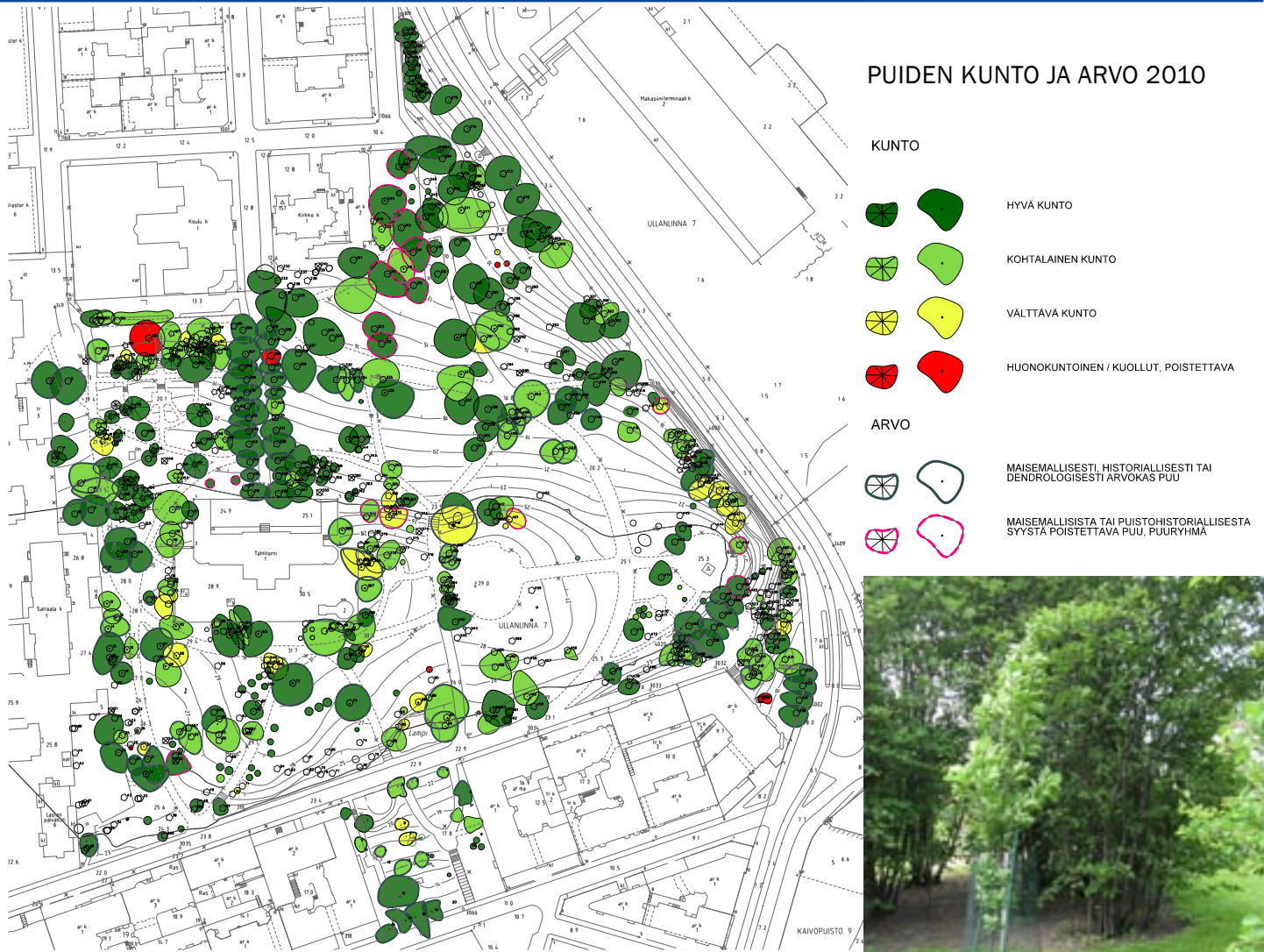
Kasvillisuuden kartoituksessa kesällä 2010 selvitettiin silmämääräisesti puiden ja pensaiden ominaisuudet (kunto, kasvutapa, ulkonäkö sekä mahdolliset hoitotarpeet). Lajimäärittelyssä oli apuna ja pohjana Marja Varjoniemen hortonomitutkinnon lopputyö ”Parken på Observatorieberget”⁵ sekä Satu Tegelin ja Pentti Alangon kirjoitukset puiston lajerikoisuuksista Dendrologian seuran Tähtitorninvuori-julkaisussa.⁶ Täydennykset koskivat puiden latvuksien laajuutta, maisemallista näyttävyttä, hoitotarpeita tai ns. arvioita paikkaan sopimattomista lajeista, näkymistä jne. Myös pensaat kartoitettiin ja dokumentoitiin omilla merkinnöillä. Kenttäkartoituksen yksittäisiä ja suunnittelutyössä hyödynnettyjä sanallisia kasvikuvauskuksia ei ole siirretty sähköiseen muotoon. Ne on säilytetty käsin kirjoitetuissa taulukoissa. Luettelot Tähtitornin vuoren ja Ullanpuistikon historiallisesta kasvillisuudesta ja lajiston kehityksestä sisältyvät Häyrysen selvitykseen.

Sekä 1980-luvulla että hiljattain, 2000-luvun aikana puistoon on istutettu runsaasti uusia pensaita. 1980-luvun pensasistutukset olivat alkuperäisiin nähden yksinkertaisempia yhden lajin ryhmiä. Viime vuosien istutukset ovat sen sijaan olleet lajeina uusia ja eksoottisiakin, eli niissä on noudatettu Svante Olssonin pyrkimystä kokeilla puistossa uusia lajeja. Tämä sinänsä puistoa rikastuttava ja sen ilmettä uusiva linja ei kuitenkaan täytä Tähtitornin vuorelle oikeaksi katsottua suojeluperiaatetta ylläpitää juuri sitä lajivalikoimaa joka oli uutta ja erikoista 100 vuotta sitten.

Alla: Puiston suurta kukkaryhmää pidettiin liian kalliina lehtiarvostelujen mukaan. Näkymä koillisesta kohti observatoriota. Niils Wasastjerna n. 1910 / HKM

Alin kuva: Rinteen kukkivia ”kaskadi”-pensaita. Eric Sundström 1914 / HKM

Inventointi: sipulikasvit keväällä 2010

Sipulikasvit

Viime vuosien aikana puiston kunnossapito on rikastuttanut puistoa runsailla kevät-sipulikuviolla kasvukauden ensimmäiseksi väriloistoksi ja puistossa kävijöiden iloksi. Viereisen kartan värikuviot osoittavat istutuksista luotuja kuvioita ja aiheita eri puolilla puistoa vuoden 2010 kevääksi. Kukkien lakastumisen jälkeen nurmi palaa entiselleen ja monet lajit taantuvat tulematta seuraavana keväänä esille. Kuviot ja niiden paikat ovat osaksi hyvin valittuja, osaksi turhan irrallisia.

Jatkossakin sipulikasvi-istutukset ovat tervetulleita, mutta hyvää ideaa tulee kehittää ja ennen kaikkea keskittää. Erilaisten kuvioiden paljous johtaa helposti rauhattomaan kokonaiskuvaan. Vaikka kuvioaiheet ovat hauskoja, ne palvelevat pikemminkin näytelytarkoitusta ja sopivat sellaisina tapahtumavuosien aiheiksi eräänlaisina kertaluontosina kokoelmina puistoteiden varsilla. Keskittämisessä tulisi ennenkaikkea korostaa näkymälinjoja ja näköyhteyksiä, missä istutukset voisivat olla laajempiakin sipulikasvikenttiä. Siinä missä Svante Olsson valitsi huolella erilaisten kukkasommitelmien paikat korostaen näillä näkymiä, näköaloja ja tärkeitä paikkoja hän myös tietoisesti jätti muut nurmipinnat rauhallisiksi. Olihan maisemapuiston suunnittelussa aina tavoitteena harmoninen kokonaisuus.

Näköalat ja näkymät

Alkuperäistä kasvillisuusrakennetta kuvaavaa karttaa on käytetty oheisessa näköalakatassa osoittamaan puistosta ulospäin tarkoin suunniteltuja näkymiä rajauksineen. Helsingin kirkot näyttävät olleen näkymien polttopisteinä panoraamojen rinnalla. Mielenkiintoiseksi yksityiskohdaksi nousevat Haaksirikkoisten patsaalta rajatut näkymät. Tasanteen koillispuolelle Olsson on halunnut tiiviin jalavaryhmän, joka peittää näkymän laelta Uspenskin katedraalille. Ehkä kahta kirkkoa Nikolainkirkkoa (Tuomiokirkkoa) ja Uspenskin katedraalia ei haluttu samaan kuvaan tai ehkä Stigellin symbolisen patsaan esittämistä suoraan kirkkoon päin pelättiin liian provosoivaksi. Uspenskin katedraalia kohti on rinteestä oma arvokkaasti rajattu näkymäsektorinsa.

Suomenlinna ja sen kirkkotorni olivat tärkeä näköalasuunta tuohon aikaan. ”Menemme sitten poikki Kauppatorin ja sitten aina Obsevatiorivuorelle eli tähtitornin mäelle asti. Sieltä saapi näin illalla ehkä edullisimman kuvan Helsingistä. Sieltä näkyy myöskin varsinkin selkeällä ilmalla, Wiapori tuo Suomen lukko, linnoitus, jonka walleilla wähän enemmän kuin wuosi sitte oli tuo werisen kamala sotilaskapina, josta meidänkin kansalaistemme werta ajattelemattomasti wuoti ja sen johdosta niin monta kolkkkoa päivää on saatu kuluttaa wankilakoppien kaameassa yksinäisyydessä ja saadaan wieläkin. ...”⁷

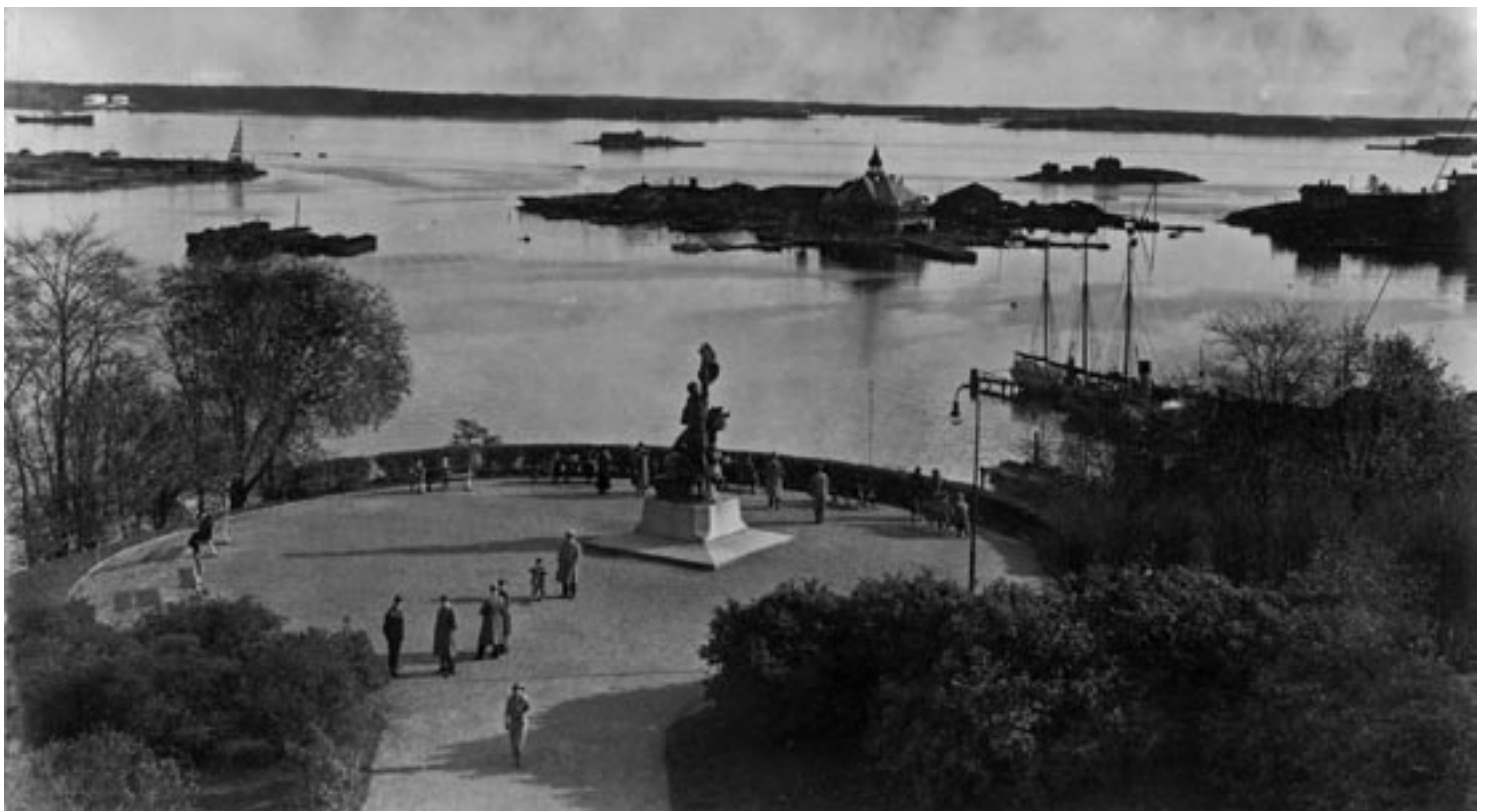
Tänä päivänä näköyhteyden katkaisee Kaivopuiston itäosan jyrkänteelle 1950-luvulla rakennettu kerrostalo. Suuret Ruotsinlaivat peittävät näkymän Kruunuvoirenselälle päivisin lähes kokonaan. Siinäkin on joillekin puiston käyttäjäryhmille oma viehätöksensä, sillä suora näköyhteys laivalle vetää usein puoleensa läheisten päiväkotien lapset. Muut tärkeät näkymät Uspenskin katedraalin näköalasektoria lukuun ottamatta ovat kasvaneet umpeen. Luonnollisesti kaikki taulumaisiksi sommitellut maisemakuvat ovat muuttaneet luonnettaan puiden kasvaessa ja näkymiä kehystävien pensasryhmien vähitellen karsiuduttua pois.

Kuvaparit kertovat muuttuneista näkymistä kaupungin suuntaan ja merelle. Vanhat valokuvat MvKA

Alla: Haaksirikkoisten patsas ja näköalapaikka n. 1920 HKM

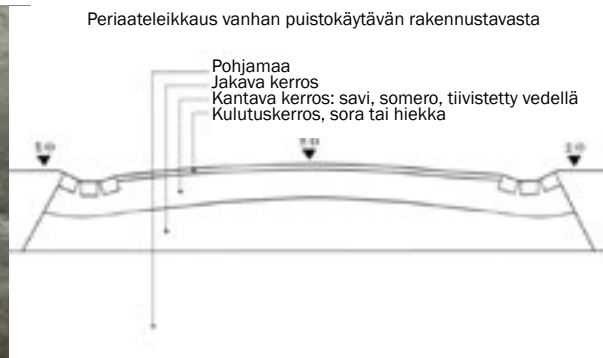

Tähtitornin vuoren ensimmäinen tie, mukulakivetty Kopernikuksentie valmistui observatorion rakentamisen yhteydessä 1830-luvulla. Kujapuut istutettiin 1890-luvulla. MvKA

Siististi ladottu nupukivikoulu. MvKA (yksityiskohta)

Kopernikuksentien alkuperäistä kiveystä

Floorankukkulan hiekkakäytävät 1900-luvun alussa. B. Tallgren / HKM (yksityiskohta)

Käytävän reunakoulu ja kevyt suoja-aita Signe Brander 1912 / HKM (yksityiskohta)

KÄYTVIEN PINTAMATERIAALIT,
REUNAT JA VAURIOT 1:4000

Käytävät alkuperäisistä nykyisiin

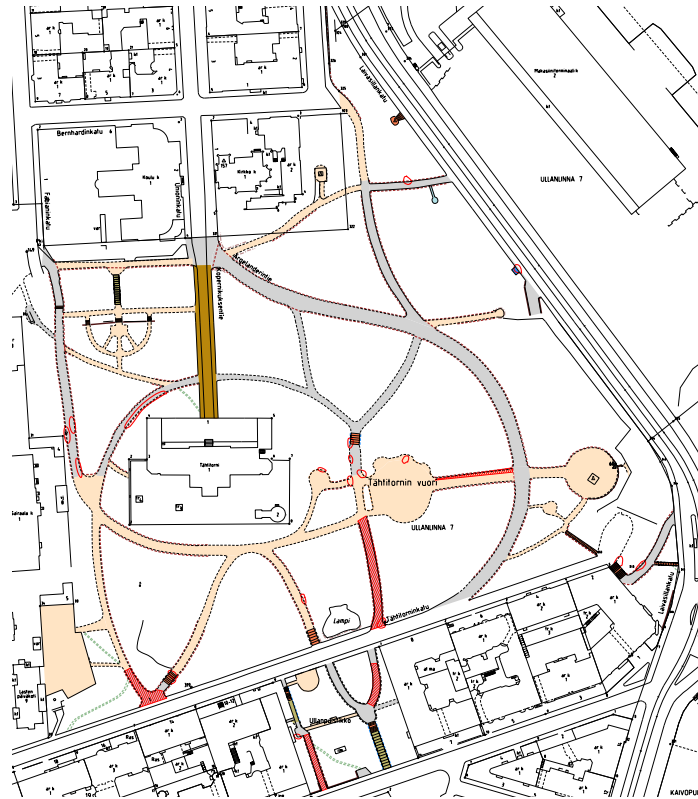
Olsson osoitti erityistä taitoa käytävien soveltamisessa kalliiseen ja jyrkkään maastoon. Tämä koskee sekä Tähtitornin vuorta että hänen laatimaansa Kaivopuiston suunnitelmaa. Tähtitornin vuoren pääreitti Argelanderintie kaartuu Saksalaisen kirkon luota ylös mäen laelle luontevasti. Kun tietä katsoo poikittaissuuntaan alarinteestä, tie häviää silmistä ja nurmipinta näyttää jatkuvan yhtenäisenä. Olsson käytti hyväkseen puistoon kuljetettuja maamassoja, joita levitettiin rinteille pehmeää muotoilua varten ja riittävän paksuiksi maakerroksiksi istutuksille.

Käytävien linjauksissa Olsson vältti kiemurtelua yhdistettynä liian sattumanvaraisiin istutusryhmiin. Se olisi hänen mielestään tehnyt puistosta tasapaksun ja siten liian yksitoikkoisen. Käytävien varrella kulkijalle tuli tarjota sekä varjoa että aurinkoisia avoimia tiloja ja niiden kautta näkymiä ympäröivään kaupunkiin tai puiston viereisiin rakennuksiin.

Käytävien pinnat olivat soraa ja profiiltaan loivasti kuperia, jotta ne heti sateen jälkeen olisivat kuivia. Reunoissa oli huolella asennetut luonnonkivikourut ja harkituissa paikoissa sadevesikaivot. Suuri osa kouruista on edelleen tallella, joskin täsmällisen muotonsa menettäneinä. Kaivoista osa on alkuperäisiä, osa vuosien varrella uusittuja. Viereisen sivun piirustus esittää puistokäytävien yleisen rakentamistavan ennen kivituhkan ja murskeen tai nykyisen asfaltin aikaa.

Käytävistä lähes kaikki jyrkimmät on vuosein kuluessa asfaltoitu - ensin Argelanderintie joka alun perin oli tarkoitettu ajoliikenteelle, sitten Ullanpuistikon jyrkät käytävät ja myöhemmin 1990-luvun jälkeen loput jyrkät käytäväosuudet Tähtitornin vuorella. Asfaltin väri ja laatu vaihtelee punaisesta mustaan ja karkeasta täysin sileään. Pintakerros on tehty osittain korjatulle mutta ei kokonaan vaihdetuille pohjille ja aivan uusimmista asfalttikäytävistä puuttuu kupera profiili. Vanhat savea sisältävät rakennekerrokset ovat routivia, mikä lienee syynä pinnan asfaltin halkeiluun. Muitakin, lähinnä mekaanisia vaurioita esiintyy jopa aivan uusissa asfalttipinnoissa.

Asfalttiin siirtyminen on nähty tarpeellisena, koska kivituhkanpintojen korjaaminen jokaisen sateen jälkeen kuluttaa kunnossapidon resursseja. Suunnitteluosassa selvitetään vaihtoehtoja asfaltille, sillä alkuperäiset soratiet ovat yksi hyvin keskeinen osa maisemapiston ilmettä niin historiallisessa kuin esteettisessä mielessä.

	ASFALTTI		NUPUKIVIKOURU
	KIVITUHKA		NUPUKIVIREUNUS, kahden kiven levyinen
	MUKULAKIVI		NUPUKIVIREUNUS, yhden kiven levyinen
	NUPUKIVI		ASFALTTIKOURU
	NOPPAKIVI		BETONIKOURU
	BETONILAATTA		LUONNONKIVIMUURI
	MASSIVIKIVIPORRAS		LUONNONKIVITUKIMUURI
	PAASIVIPORRAS (paasikivi + asfaltti/kivituhka)		OIKOPOLKU
			VAURIO
			VAURIO

Karhunpesässä oli kaunis hevosenkengänmallinen puupenkki. Nils Wasastjerna 1915 / HKM

Koivunjalkapenkki oli puiston ensimmäinen penkkityyppi. MvKA

Tähtitornin vuoren ja Ullanpuistikon kalusteet

Penkit

Alussa puiston kalustus oli niukkaa mutta penkkien määrä suuri. Mallina oli valurautainen koivunjalkapenkki maalattuine puisine istuimineen. Koivunjalkapenkin sanotaan tulleen Suomessa ensimmäistä kertaa käyttöön juuri tässä puistossa. Penkki on säilynyt kaupungin kalustevalikoimassa edelleen mutta Tähtitornin vuoren malli vaihdettiin 1980-luvun uudistuksissa silloin markkinoille tulleeseen maalattuun teräsverkkipenkkiin (malli Erlau). Karhunpesässä oli erikoisvalmisteinen selkänojaton penkkimalli, joka näyttää tulleen uusituksi hieman yksinkertaisempaan jo 1920-luvun vaiheilla.

Valaisinmallit

Ensimmäiset valaisimet olivat Esplanadinpuiston tavoin kaasulyhtyjä matalahkolla puutolpalla. Malli vaihtui kaupungin siirryttyä sähkövaloihin julkisissa puistoissa. Nykyinen malli on 1980-luvun uudistuksista. Valonheittimet, jotka valaisevat Stigellin Haaksirikkoiset-monumenttia on kätkeyty mataliin teräskoteloihin, jotka jo ovat tulleet käyttöikänsä päähän.

Suoja-aidat

Kukkaistutukset suojattiin alkuvuosina yleisesti tarkoin, samoin nurmikot. Suoja-aidan malli oli siro noin 50cm korkuiseen terästolppaan kiinnitetty ohut teräsvaijeri. Tämä malli ei enää ole soveltunut raskaamman talvihuollon tai muidenkaan ajoneuvojen estämiseksi, vaan tilalle on tuotu aikanaan väliaikaisiksi tarkoitettut suuret luononkivilohkareet käytännön sanelemalla sijoittelulla.

Kalliojyrkänteen reunassa olevan verkkoaitamallin historia ei ole selvinnyt. Se lienee 1950-luvulta, kuten vastaavanlaiset sinkityt teräsverkkoaidat puistoissamme yleensä. Aidan ulkonäköön ei ilmeisesti ole kiinnitetty suurempaa huomiota, koska kyseessä on ensisijaisesti tarpeellinen suoja-aita vaarallisen jyrkän kallioseinämän reunassa. Tämä esteettinen haitta on häiritsevin näköalapaikan uloimmalla ulokkeella Haaksirikkoisten patsaan lähellä sekä Karhunpesän alapuolelta. Suunnitelmassa esitetään määrättyjen aitaosuuksien vaihtamista ulkonäöltään laadukkaampaan aitatyyppiin.

Siro penkkimalli puiston eteläosassa n. 1920-luku . MvKA

Yksi yleisimmistä penkkimalleista 1900-luvun alussa. MvKA

Puiston kaasulyhty 1890-luvun lopulla. MvKA

Pylväsvalaisin 1910-luvun loppu. MvKA

Tähtitornin vuoren rakenteita, kalusteita ja varusteita vuonna 2010

Yllä: Rauhallinen puistohetki. MvKA.

Vas. Lippujuhla Tähtitorninmäellä 1942.
F. E. Fremling / MvKA

Ullanpuistikko koleana vapunpäivänä.
Mikko Koivistoinen

Lippuaukion hiekkaleikkipaikka

Toiminnot alkuvuosista nykypäivään

Alkuvuosina Tähtitornin vuori houkutti kaupunkilaisia puistokävelyille näköalojen vuoksi. Poikkeuksellisen monilajinen kasvillisuus sekä kuuluisat kukkaryhmät toivat puistoon puutarhaharrastajat, mutta siellä oli muitakin houkuttelevia paikkoja kuten kalliolampi Tähtitornin kadun varrella ja Karhunpesäksi nimetty käytävän päätte penkkeineen puiston itäosassa jyrkänteen reunassa, nykyisen pysäköintilaitoksen sisäänajon yläpuolella. Nurmikoita kiersivät vielä ennen sotia kevyet teräsvaijeriaidat, eli niillä ei saanut alkuvuosikymmeninä lainkaan oleskella. Edellä mainitulle hiekkaukiolle sijoitettiin jo alkuvuosina pieni lasten hiekkalaatikko. Muita lasten leikkeihin kuuluvia elementtejä ei tuon ajan puistossa yleensä ollutkaan. Kentän katsottiin sellaisenaankin tarjoavan lapsille mahdollisuudet liikkumiseen ja pallopeleihin. Vasta 1980-luvun alussa samalle aukiolle rakennettiin hiekkaleikkipaikkojen sarja pienten lasten kiikkuineen. Suunnitelman laati Lars Liljefors.⁸ 1980-luvulla valmistui myös uusi päiväkotipuiston lounaisosaan ja sen yhteyteen aidattu leikkipiha ja oma puistotäidin leikkipaikka.

Tähtitornin vuori on ollut lukuisien tapahtumien näyttämönä ja suosittu monien suomalaisten elokuvien kulissina. Nykyisin erilaiset mainostempaukset tuovat kuvausryhmiä laitteineen ja ajoneuvoineen puistoon, mikä kuluttaa nurmipintoja ja puistoteitä. Ongelmana on myös luvaton pysäköinti Tähtitorninkadun varren käytävillä sekä ajokiellon jatkuva rikkominen Argelanderintiellä. Vappu ja uusivuosi ovat perinteisesti

tuoneet kaupunkilaisia sankoin joukoin Tähtitornin vuorelle, nykyisin vähemmän sivistynein seurauksin. Huomattavasti kurinalaisempi on Floorankukkulan pyöreällä kentällä vuodesta 1957 järjestetty itsenäisyyspäivän valtakunnallinen lipunnostotilaisuus.

Suurilta massatapahtumilta ja nuorten viikonloppukokouduksilta Tähtitornin vuoren puisto on toistaiseksi säästynyt, toisin kuin Kaivopuisto tai Sinebrychoffin puisto.

Helsingin yliopistolle kuuluva observatorio muuttuu julkisemmaksi lähivuosina. Samalla myös puistoon on odotettavissa uusia kävijöitä, mikä lisää Tähtitornin vuoren tunnettavuutta positiivisessa mielessä.

Tähtitornin vuoren pohjoisrinne talvella 2010
Mikko Koivistoinen

Tähtitornin vuoren arvot ja asema kaupunkirakenteessa

Karhupesän näköalapaikan taustana ovat usein massiiviset ruotsinlaivat.

Robert Stigellin patsas Haaksirikkoiset talvella 2010
Mikko Koivistoinen

Tähtitornin vuori on ollut ja on edelleen yksi Helsingin eteläisten kaupunginosien merkittävistä viheralueista ja kasvillisuudeltaan ehdottomasti monipuolisin. Kantakaupungin puistojen arvojen määrittelyssä se on luokiteltu alkuperäiset piirteensä parhaiten säilyttäneeksi. Lisäksi sen on toisin kuin muiden puistojen katsottu täyttävän muutkin selvityksessä käytetyt arviointiperusteet, joita ovat harvinaisuus sekä historiallinen, kasvilajistollinen, kaupunkikuvallinen, kaupunkirakennustaiteellinen, kaupunkirakenteellinen ja maisema-arkkitehtoninen arvo.⁹ Keskeisestä sijainnistaan huolimatta Tähtitornin vuori on rauhallinen puisto, jonka käyttö ei ole vuosien mittaan kasvanut. Se ei ilmiansuunnaltaan houkuttele iltaoleskeluun Sinebrychoffin puiston tai Kaivopuiston tapaan. Tämä on tietysti ylläpidon ja säilyneisyyden kannalta myönteistä. Entistä upeaa merinäköalaa peittävät päivisin Eteläsataman yhä suuremmiksi kasvaneet matkustajalukset. Muut näköalat ovat hävinneet sinänsä komeiden lehtipuiden taakse. Monet näistä hävinneistä arvoista voidaan palauttaa. Tämä koskee myös näköalapaikkaa jonka arvostuksen palauttaminen puiston puolella vaatii vain vähäistä ehostamista. Ruotsinlaivat tulevat ehkä joskus tulevaisuudessa siirtymään muualle. Tämä on monestakin syystä toivottavaa, eikä vähiten Tähtitornin vuoren kannalta jolle silloin palautuisi yksi sen tärkeimmistä arvoista, näköalapaikalta avautuva merellinen maisema.

Tähtitornin vuori ei ole helppo läpikulkupuisto kaupunginosan asukkaille tai muillekaan, sillä Punavuoren suunnasta tulevat joutuvat kiertämään pitkän Kirurgisen sairaalan korttelin. Ullanpuistikko on monelle kulkijalle liian jyrkkä, kun pohjois—eteläsuunnan jalankulun esteenä on kantakaupungin korkein ja jyrkin mäki. Niinpä puisto on säilynyt käyttäjiensä suosimana paikkana, jossa näkee ihmisten istuvan rauhassa lukemassa tai viettämässä lounastaukoaan. Puistossa voi suoriutua lyhyestä mutta riittävän vaativasta lenkkierroksesta ja sinne voi tuoda lapset ilman suurempaa pelkoa lasinsiruista. Talvisin puistosta löytyy lapsillekin sopivan jyrkkiä pulkkarinteitä.

Puiston ilme kärsii nykyään monesta esteettisestä epäkohdasta, joista Fabianinkadun ahdas ja kaupunkikuvassa täysin laiminlyöty sisään tulokohta on ikävin. Syyinä ovat ajoyhteys kallioluolaan kadun päätteenä sekä koulupihan 1950-luvun laajeneminen puistoon arkisine verkkoaitoiineen. Ullanpuistikossa käytävien ja kaiteiden kulunut ilme sekä erilaiset puistoihin kuulumattomat tekniset laitteet ja rakenteet vähentävät tuntuvasti puiston esteettistä arvoa.

TÄHTITORNIN VUOREN YLEISSUUNNITELMA 1:2000

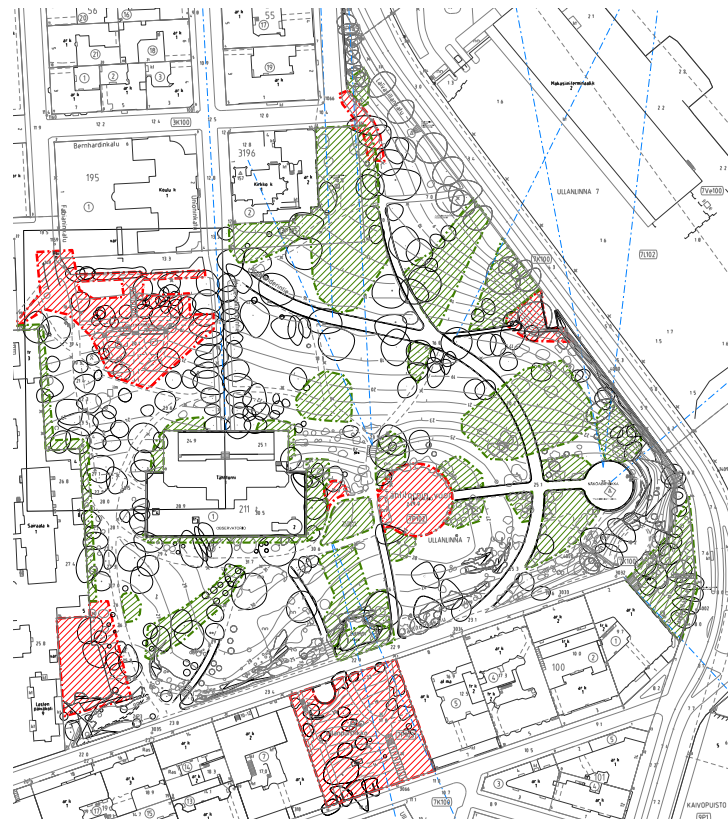
TOIMENPIDEALUEET 1:4000

ALUE JOKA VAATII ENNALLISTAVIA TOIMENPITEITÄ
TAI UUDISTAMISTA

ALUE JOSSA TEHDÄÄN TÄYDENNYKSIÄ TAI MUUTOKSIA
ISTUTUKSIIN
ALUEELLE LAADITTAAN TARKEMPI SUUNNITELMA

MERKINNÄT

	SÄILYVÄ PUU
	ISTUTETTAVA PUU
	SÄILYVÄ PENSASISTUTUS
	UUSI PENSASISTUTUS
	PERENNARYHMÄ
	UUSI KUKKARYHMÄ vanhan mallin mukainen
	SIPULIKUKKAISTUTUS
	NURMI
	AVOKALLIO
	NUPU / NOPPAKIVEYS
	MUKULAKIVEYS
	ASFALTTI TAI MUU SIDOTTU PÄÄLLYSTE reunoissa nykyiset kivikourut korjattuina
	SIDOTTU ERIKOISPINNOITE reunoissa nykyiset kivikourut korjattuina
	KIVITUHKAPÄÄLLYSTE reunoissa nykyiset kivikourut korjattuina
	PENKKI, koivunjalka-malli
	TÄRKEÄ NÄKYMÄLINJA TAI SEKTORI
	MUISTOMERKIT JA TAIDETEOKSET 1. Kuninkaallisen Suomen tykistörykmentin m 2. Habsburg-höyrylaivan muistomerkki 3. Juutalaispakolaisten muistomerkki 4. Haaksirikkoiset-veistos 5. Torso-veistos 6. Eteläinen meridiaanimerkki

SUUNNITELMA

Yleistä

Tähtitornin vuoren ja Ullanpuistikon hoito- ja kehittämissuunnitelma on kertomus puistojen muuttumisesta, kuvaus nykytilanteesta ongelmien sekä suunnitelma tärkeiden historiallisten piirteiden palauttamiseksi ja/tai ylläpitämiseksi. Suunnitelmassa esitetyt toimenpiteet ovat osaksi periaatteellisia, yleissuunnitelman taseisia ja koskevat hoidon periaatteita, kunnostusta ja osin uusimistakin. Osaksi ne ovat hyvinkin yksityiskohtaisia, kuten raportin toimenpidekortteissa ilmenee. Niissä on pääasiassa kysymys vanhenevan puiston puista ja pensaista. Osa-alueiden kuvauksissa toimenpiteet on pyritty perustelemaan lyhyillä historiakuvausilla valokuvien ja tekstein. Siten työn suorittaja saa nykypäivänä ehkä vierailtakin tuntuville ratkaisuille loogisen historiallisen merkityksen ja selityksen.

Suunnitelmassa esitetään muun muassa, mitkä puistojen osat ja rakenteet tarvitsevat kunnostusta, mitkä näköalat ja näkymät tulisi avata ja miten puistoa tulee nykyisestä kehittää ja paikoin jopa uudistaa vastaamaan paremmin nykyisen käytön tarpeita. Esitetyt toimenpiteet ovat tarpeellisia ja pääosin hyvin hienovaraisia, joskin määrättyjen puiden poisto koetaan toteutuessaan hyvinkin suurena muutoksena. Toimenpiteet esitetään puiston yleissuunnitelmassa 1:500 ja yksityiskohtaisemmin osa-alueiden toimenpidekortteissa. Puisto on jaettu 19 osa-alueeseen, joille on laadittu konkreettiset toimenpide-ehdotukset puiston hoidon ja kunnossapidon käyttöön. Nämä osa-aluekortit ovat selostuksineen raportin lopussa.

Tärkeimmät rakentamisen ja kasvillisuuden muokkaustarpeiden alueet käyvät ilmi yllä olevasta kartasta.

Yleissuunnitelma

Suunnittelutyössä otetaan kantaa seuraaviin asioihin:

- käytävien kunnostusperiaatteisiin
- istutettaviin ja poistettaviin puihin sekä niiden sijaintiin
- pensasryhmien sijaintiin ja ryhmittelyperiaatteisiin
- avattaviin näkymiin, näköyhteyksiin ja näköaloihin sekä niiden rajaamiseen puiston suhteeseen sen laidalla oleviin rakennuksiin
- kukkivien ruohovartisten lajien sijoittamiseen, ryhmittelyyn ja kuviointiin (perennat, kesäukat, kevätspulit)
- leikkipaikan ym. toimintapisteiden sijaintiin ja luonteeseen
- puiston kalusteisiin ja rakenteisiin
- puiston valaistukseen (erillinen osa, laatinut Vesa Honkonen Arkkitehdit)

Käytävät

Arvokkainta Tähtitornin vuorella on, että puiston kaikki käytävät ovat säilyneet alkuperäisissä paikoissaan. Niitä ei puiston historian aikana ole peruskorjattu, mikä lienee puistolle onneksi. Silti niiden luonne on näkyvästi muuttunut nykypäivän yleisesti tehostuvien kunnossapitomenetelmien vaatimaksi asfaltiksi. Asfaltointityötä varten pintaa on kuorittu työn vaatimalta paksuudelta, mutta alempien rakennekerrosten savensekaiset materiaalit lienevät alkuperäisiä. Routa on tästä johtuen aiheuttanut vaurioita uusissakin asfalttipinnoissa. Käytävien pintamateriaalit ja niiden kunto sekä ulkonäkö kartoitettiin kesällä 2010.

Maastoon sovitettut käytävät ovat maisemapuiston runko niin visuaalisena kuin fyysisenä käytännöllisenä elementtinä. Ne johtavat kulkijan puiston tärkeiden kohteiden äärelle miellyttäen ja suuntaa osoittaen. Niiden pinnat ja yksityiskohdat kuuluvat keskeisiin historiallisten puistojen ylläpidon kysymyksiin. Hiekkakäytävien (nykyään kivituhkapintaisten) eroosio-ongelmat ovat tunnetusti suuria ja kustannuksia aiheuttavia kaikkialla maastoltaan vaihtelevissa puistoissa. Siksi asiaa käsitellään hyvin usein ammattiväen kesken kansainvälisissä julkaisuissa, asiantuntijaseminaareissa sekä tutkimustöissä. Keski-Euroopassa normaalia asfaltointia toteutetaan yleensä vain, jos kyseessä ei enää ole kovin tärkeäksi historialliseksi puistoksi luokiteltu kohde - tai jos on, asfalttityö on vanhempaa perua ja sen vaihtamisesta todennäköisesti käydään keskustelua.

Tämä keskustelu tulee käydä myös Tähtitornin vuoren käytävistä siksi, että se on historiallisena kaupunki- ja maisemapuistona säilyneisyytensä vuoksi maassamme ainutlaatuisen arvokas. Ullanpuustikon käytävien osalta paineet eivät ole samaa luokkaa. Suomen oloissa pintamateriaalin valinnassa joudutaan ottamaan huomioon sekä rutiiminen että talvikunnossapidon erilaiset menetelmät.

Esimerkkejä historiallisten käytävien kunnostusperiaatteista

Lyhyessä kartoituksessa Iso-Britannian, Saksan, Itävallan tai Sveitsin viime vuosien historiallisesti arvokkaiden kohteiden kunnostustöistä voidaan nähdä tiettyjä periaate-linjauksia. Alkuperäinen käytävä rakenne palautetaan vain, jos se on tiedossa ja dokumentoitu ja jos alkuperäismateriaalia vastaavaa on varmasti saatavissa.¹⁰

Esimerkkejä:

- Alkuperäisen käytävä rakenteen palauttaminen: alusrakenteet, päällysrakenne, kourut tai muut reunarakenteet
- Käytävä rakenteen uusiminen: jos alkuperä ei ole säilynyt eikä tiedossa, rakennekerrokset uusitaan ja pintamateriaali pyritään saamaan väriltään ja rakeisuudeltaan alkuperäistä ilmettä vastaavaksi. (vrt. Kaivopuiston käytävien vanhan asfaltin purku ja muuttaminen kivituhkapintaiseksi vuoden 2001 kunnostuksessa ja asfaltointi vuonna 2008 punaisella asfaltilla kouruja uusimatta. Koskipuistossa Tampereella pinta ja kourut alkuperäisen värin mukaan, kantava kerros tehtiin sitovammaksi asfalttimurskeella. Näiden ratkaisujen ongelmana on pintakerroksen eroosioherkkyys. Tampereen esimerkki on Kaivopuiston 2001 ratkaisua parempi, sillä pintakerroksen eroosiossa sen alapuolinen rakennekerros pysyy edelleen lähes ehjänä.)
- Jos alkuperäinen pintarakenne on vaihdettava sidottuun joko kovan kulutuksen tai jyrkkyyden vuoksi, etsitään rakeisuudeltaan, tuntumaltaan ja väriltään mahdollisimman samanlaista materiaalia. Tällaisia ovat:

Nurmipintojen muotoilu kätkee poikittaissuuntaiset käytävät pois näkyvistä. Tämä on yksi Svante Olssonin käyttämistä keinoista rauhallisen puistonäkymän luomiseksi. Argelanderintie kulkee vasemmalla näkyvän penkin ja valaisimen kohdalla

Värillisen asfaltin turhankin sileää pintaa, Urquard Castle, Skotlanti

Värikokeiluja historiallisen puiston käytävien kunnostustyötä varten Bundesgartenschau (puutarhanäyttely) Bad Nauheim . K1 Landschaftsarchitekten / Garten + Landschaft 10/2010.

1 Stabilizer sidonta-aine¹¹ on murskeeseen sekoitettu kasvipohjainen kivituhkaan sekoitettu sidonta-aine, joka on vettä läpäisevä ja oikein sekoitettuna kestävä materiaali. Sitä on viime vuosina käytetty urheilukentillä, teillä ja pysäköintialueella maissa joissa ympäristölainsäädäntö ja -määräykset edellyttävät huleveden käsittelyn (imeytyksen) aukioilta ja teiltä tai korostavat kestävä kehityksen tavoitteita. Oikein levitettyä pinta on kestävä ja vaikea erottaa kivituhkapinnasta.

2 Sirotepinta (SIR), asfalttipinnalle tai suoraan tasoitetun murskekerroksen pinnalle levitetään bitumisideaine ja siihen kiinni valssattu sora. SIR-pinta soveltuu teille, joilla on vähäistä liikennettä, sillä ilman kuluttavaa liikennettä bitumi tahtoo paahteisina päivinä pursuta esille. Bitumin levitystä ei suositella kalteville pinnoille, valumisen vuoksi. Siksi se vaatii hyvää työtekniikkaa ja ammattitaitoa.

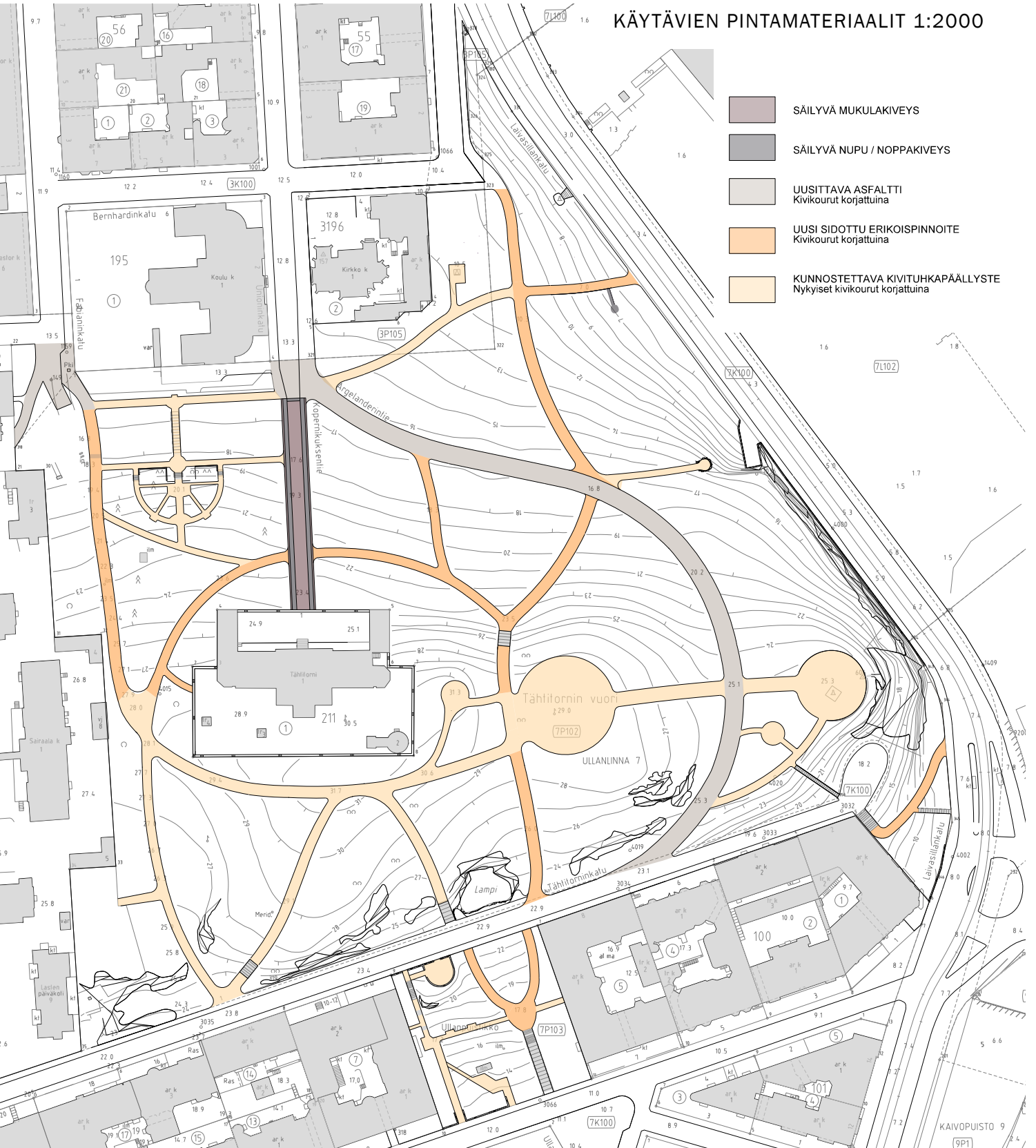
3 Soran väriä jäljittelevä pinnoite asfalttipohjalla

Erikoisasfalttia käytetään joissakin suuren kulutuksen kohteissa, kuten kansainvälisissä turistikohteissa (esimerkiksi Urquard Castle Skotlanti, joka ei ole historiallinen puutarha, ks kuva) sekä historialliseen ympäristöön rakennetuissa suuren kävijämäärän näyttelypuutarhoissa Keski-Euroopassa (esimerkiksi Bad Nauheimin Kurparkiin rakennettu puutarhanäyttely 2010, ks kuva).

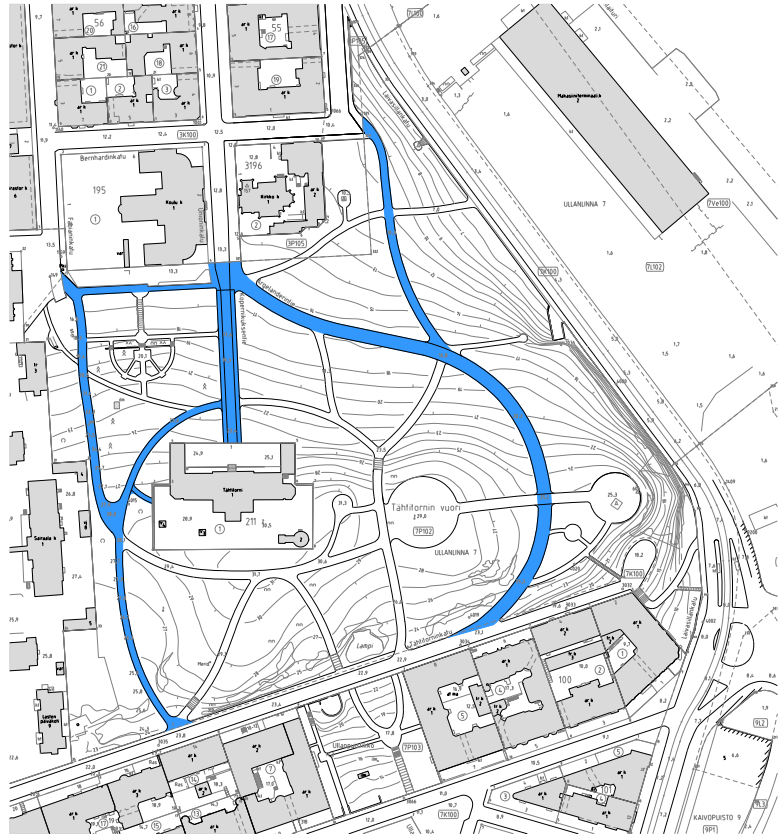
Kaksi ensimmäistä vastaavat eniten sorapintaa ulkonäöltään ja tuntumaltaan, eli jalkapohjaa vasten. Värillinen asfaltti sen sijaan on luonteeltaan kovaa ja rakeisuudeltaan liian sileä voidakseen sulautua luontevasti Tähtitornin vuoren puiston historialliseen ilmeeseen.

KÄYTÄVIEN PINTAMATERIAALIT 1:2000

- SÄILYVÄ MUKULAKIVEYS
- SÄILYVÄ NUPU / NOPPAKIVEYS
- UUSITTAVA ASFALTTI
Kivikourut korjattuina
- UUSI SIDOTTU ERIKOISPINNOITE
Kivikourut korjattuina
- KUNNOSTETTAVA KIVITUHKAPÄÄLLYSTE
Nykyiset kivikourut korjattuina

TALVIKUNNOSSA PIDETTÄVÄT KÄYTÄVÄT 1:4000

Tähtitornin vuoren ja Ullanpuistikon käytävien kunnostuksen periaatteet:

- Kaikkien kunnostettavien käytävien rakennekerrokset uusitaan jakavaa kerrosta myöten pohjamaahan asti.
- Rakennekerrosten kaivuun yhteydessä alkuperäiset/vanhat kerrokset dokumentoidaan valokuvoin ja tekstein (koko profiili).
- Kantava kerros tehdään Tampereella hyväksi todetun asfalttimurskeen sekoitteena.
- Vaihtoehtoisista pintamateriaaleista 1-3 tehdään koenäytöt asiantuntijoiden arvioitaviksi. Kaikki koeosuudet tulee tehdä noudattaen tarkkaan kunkin tyyppin rakentamishojeita. Sirotepintauksen bitumin levittämisen apuvälineinä tulee käyttää käsilanaa. Sirote levitetään käsin.
- Värillisen asfaltin käytössä on oleellista, että väri on lähellä hiekan tai luonnon-soran vaaleaa sävyä ja että kiviaineksen karkeus erottuu pinnasta, mikä sekin luo mielikuvan sorapinnasta.
- Koepintojen tekovaiheita tulee valvoa ja dokumentoida valokuvoin, minkä jälkeen asiasta pidetään asiantuntijaneuvottelu esimerkiksi paikan päällä. Neuvotteluun osallistuvat kaupunginmuseon ja museoviraston edustajat, tutkija Maunu Häyrynen, suunnittelija sekä HKR:n rakennuttaja, projektinjohto ja STARAn sekä kunnossapidon edustus.
- Kaikki reunakourut ja kivireunat ladotaan uudestaan säilyneitä kiviä käyttäen.
- Käytävien kuivatus ja sadevesikaivojen tarve selvitetään jatkosuunnittelussa.

Puistoistutusten periaatteita Gustav Meyerin mukaan.

Kasvillisuus

Kasvillisuus on maisemapuistojen leimaa-antavin ja tärkein rakennuselementti - ei lajirunsautena sinänsä, vaan kauneusihanteiden mukaisen maiseman osatekijänä. Puilla ja pensailla luodaan tilaa, elämyksiä, sommitelmia, korostetaan, rajataan ja kehystetään näkymiä tai peitetään niitä jne.

Vanhassa puistossa kasvillisuus on jatkuvan kunnostuksen, hoidon ja korjauksienkin tarpeessa. Hoidon menetelmät perustuvat asetettuihin tavoitteisiin, ja Tähtitornin vuorella tavoitteena on ylläpitää puiston alkuperäisrakennetta ja alkuperäistä kasvillisuutta. Yleissuunnitelmaosassa esitetyt periaatteet ovat pohjana raportin lopussa tarkemmin esitetyille hoidon ja kunnossapidon aluekohtaisille toimenpidekuvauksille.

Kuten Maunu Häyrysen historiaselvityksestä ilmenee, istutukset noudattivat määrättyjä aikakaudelle tyypillisiä periaatteita ja vahvistavat käsityksiä Olssonin ammattitaidosta suunnittelijana. Kuten usein käy, puut ovat kasvaneet korkeutta ja laajuutta enemmän kuin niille oli tarjolla tilaa, ja halutut sekä tavoitellut näkymät ovat peittyneet.

Puiston puiden käsittelyä koskevia yleisiä periaatteita:

- Alkuperäisistutukset ovat keskeinen esikuva suunnitelmalle, mutta kunnostuksen lähtökohdaksi on aina nykyinen todellinen tilanne. Nykyisen kasvillisuuden täydentäminen tai korvaaminen on aikaa ja harkintaa vaativa prosessi. Kasvavaa puuryhmää korvaavaa ryhmää ei esimerkiksi voida ryhtyä ennakoivasti nuorentamaan ottamatta viereistä avointa tilaa uusille istutuksille. Näin toimiessa käy kuten on rinteiden pohjoisosassa käynyt: tärkeät avoimet näkymäsektorit umpeutuvat.
- Joidenkin näkymien palauttaminen tapahtuu vaiheittain. Ensin poistetaan kuntosensa vuoksi heikoin tai heikoimmat yksilöt ja siirretään tiellä olevat nuoret puut. Tämän jälkeen toimenpiteet arvioidaan syntyneen uuden tilanteen pohjalta.
- Puuryhmien (esimerkiksi käytävien risteyksissä) uusimisessa tulee edetä vaiheittain: korvataan osa ryhmästä vasta kun riittävästi puita voidaan poistaa uuden tieltä. Siten voidaan varmistaa että puistopuiden ikärakenne säilyy terveenä ja uudet istutukset elinvoimaisina.
- Puuryhmien (usein puu- ja pensasryhmät ”clumps”) uusimisessa tulee noudattaa maisemapuiston periaatteita, joista tärkein on epäsäännöllisyys (epäsäännöllinen taimiväli, epäsäännöllinen pensasrajaus, ryhmän kokovaihtelun epäsäännöllisyys jne.)

Yksittäispuu.

Yksittäispensas

Pensasryhmä luonnonmukaisena sommiteluna

Puu- ja pensasryhmän Clumps-sommitelma

- Taimikoot: Maisemapuiston lisäistutuksissa suositetaan pienempiä taimia, joiden kasvutapa muokkautuu kasvupaikan mukaan toisin kuin taimistoissa suuriksi kasvatetut usein katujen varsille tarkoitetut yksilöt. Korkearunkoisia suuria puita käytetään vain esimerkiksi lehtomaisissa ryhmissä ja jos niin on erikseen määrätty.
- Harvinaiset ja aikanaan eksoottisetkin puu- ja pensaslajit kuuluivat Svante Olssonin pyrkimykseen kokeilla uutta ja siihen asti tuntematonta lajistoa Helsingin puistoissa. Jotta Olssonin aikaiset lajit tulevaisuudessakin muodostaisivat puiston peruskasvillisuuden, tätä perinnettä ei tule omaehtoisesti jatkaa. Uusille kokeiluille osoitetaan neljä erillistä osa-aluetta: Puu- ja pensaslajeille Kirurgin tontin vastainen puiston raja luoteisosassa, kallion alapuolinen rinne puiston kaakkoisosassa ja tietyin ehdoin Ullanpuistikon alue sekä (erityisesti perennalajeille) näyttelypuutarha-alueen istutukset.

Erityiskohteet:

- Tähtitornin vuoren tunnuspuina olleet erikoiset koivut korvataan uusilla (taalainkoivu). Monirunkoisen kasvutavan varmistamiseksi ne tulisi esikasvattaa monirunkoisiksi taimistossa ja vasta riittävän isokokoisina istuttamaan alkuperäisille paikoille.
- Kopernikuksen tien lehmuskujan kujaperspektiivin tarkoituksena on korostaa observatorion rakennuksen asemaa Unioninkadun päässä, mutta tilanne on tänään toinen. Latvuksien oksia leikkaamalla voidaan avata kapea näköyhteys Unioninkadulta tornille asti. Hoito uusitaan 2-3 vuoden välein.

Pensasistutukset - yleisiä istutusperiaatteita:

- **yksittäispensas:** usein näyttävä kukkiva pensas istutettuna harkitulle paikalle avoimeen tilaan. Tyypillisiä yksittäispensaslajeja olivat pensasruusu, syreeni, jasmike, lumipalloheisi sekä orapihlajalajit - harvemmin kuusamat.
- **pensasryhmät:** avoimeen tilaan istutetut saman lajin pienet ryhmät tai monilajiset hahmoltaan epäsäännölliset ryhmät, joissa sommittelun periaatteena on vaihtelevuus ja moni-ilmeisyys väreissä sekä muodoissa ja epäsäännöllinen ryhmittely.
- **puuryhmien reunapensaat:** eri korkuisten pensaiden epäsäännöllinen ja usein harvahko ryhmä. Tyypillisiä paikkoja tämän tyyppiselle istutukselle olivat käytävien risteyksien ”clumps”- ryhmät tai puu- ja pensasvyöhykkeet puiston rajalla. Istutusperiaatteet olivat samat kuin edellisessä. Käytävien reunaan sijoittuvien ryhmien lajit olivat pienikokoisia.
- Yhden lajin massaistutukset eivät kuulu 1800-luvun maisemapuiston tyyliin eikä Olsson ole sellaisia juurikaan käyttänyt. Jos alkuperäiset pensasistutukset ovat liian tiiviit ja siksi saaneet säännöllisen kompaktin rajauksen, ne harvennetaan reunoista käsin tai niiden eteen istutetaan erillisiä pensaita.
- Nuorennusleikkausta suositellaan 3-5 vuoden välein ”epäsäännöllisen” reunan palauttamiseksi.¹²

Perennaistutukset

Perennaistutuksia on ennen käytetty nykyistä paljon runsaammin, joten istutusryhmiä palautetaan tai laajennetaan suunnitelmassa esitettyihin kohtiin:

- Ullanpuistikon käytäväkselin keskelle sekä lisäistutuksina uuden oleskelupaikan yhteyteen
- Floorankukkulan perennaryhmä palautetaan alkuperäisessä koossaan. Tarkka istutussuunnitelma laaditaan jatkosuunnittelun yhteydessä
- Kalliorinne observatorion koillisrinteessä puistoportaiden länsipuolella on Olssonin suunnitelmissa nimetty villin luonnon rinteeksi, mutta sen lajistosta on valitettavan vähän tietoa. Paikka on nykyään varjoinen ja kasvuolosuhteet toiset kuin 100 vuotta sitten. Lajistoa tulee jatkosuunnittelussa kehittää Olssonin esikuvien mukaan pensaiden ja ruohovartisten kasvien kokoelmaksi.

Kevätsipuli-istutukset

- Kevätsipuli-istutuksia tulee puistossa jatkossakin olla, mutta nykyistä keskitettympinä ja laajempina ryhminä. Skillat ja lumikellot sopivat parhaiten pensaiden alle ja puiden tyvien ympärille, mistä ne voivat laajeta ulospäin.

Kunnostettavat / uusittavat / muutettavat kohteet:

- Ullanpuistikon eteläosa Vuorimiehenkadun varrella
- Lippuaukion palauttaminen alkuperäiseen kokoonsa ja leikkipaikan siirtäminen toiseen kohtaan puistossa
- Uuden leikkipaikan rakentaminen vuoden 1929 näyttelypuutarhan pohjoisosaan kivimuurin alapuoliseen osaan. Varustetasoltaan leikkipaikka on vaatimaton mutta laadukas ja persoonallinen hiekkaleikin, kiipeilyn/liukumäen ja keinun varusteilla. Alue aidataan.
- Näyttelypuutarhan yläosan, eli muotopuutarhaosuuden perusmuodon säilyttäminen, mutta sisällön uusiminen nykypäivän perennalajien esimerkkikohteeksi.
- Kallioluolan Fabianinkadun sisäänajoaukon muuttaminen kaupunkikuvaan ja puiston sisääntulokohtaan paremmin istuvaksi ja arvopuistolle alisteisemmaksi.
- Olympiaterminaalin puoleisen rinteiden arvon kohottaminen houkuttelevaa puistoarkkitehtuuria esittäväksi rinteeksi, jonka piirteinä on ilmeikäs kasvillisuuden käyttö sekä portaiden ja kaiteiden taiteellisuus.

Alla voimakas ornamenttimainen kukkaistutus Ullanpuistikossa. HKM

Viereinen kartta esittää Tähtitornin vuoren ja Ullanpuistikon tavoitellun tilallisen rakenteen ja tärkeät näkymät. Keltaisella väritetyt alueet tulee säilyttää avoimina, ilman uusia puu- tai pensasistutuksia

PUISTON NUORIA PUUERIKOISUUKSIA

Koonnut piiriputarhuri Sampo Sainio / STARA

Tähtitorninmäki

- Magnolia stellata 'Royal Star', 2 kpl, (obs.aidan eteläsivu, kirran puolen päässä)
- Malus 'Wabiscaw', Isabellanomenapuu 2 kpl, (-07obs.aidan eteläsivu, keskivaiheilla)
- Malus 'Aamurusko' 1 kpl, (-07obs.aidan eteläsivu, keskivaiheilla)
- Acer ukurunduense, kiinanvaahtera 1 kpl, (obs.aidan eteläsivu, keskivaiheilla)
- Malus 'Rixi' 2 kpl, (-05, obs. aidan eteläsivu, meren puol. päässä)
- Malus 'Royalty' 2 kpl(-05,obs.aidan eteläsivu, meren puol. päässä)
- Ulmus glabra 'Camperdownii', riippajalava 3 kpl (obs. eteläpuoli,-07)
- Crataegus douglasii 2 kpl (obs.eteläpuoli,-07)
- Crataegus grayana 1 kpl (obs.eteläpuoli,-07)
- Acer spicatum, tähkävaahtera 3kpl(Kirurgisen sairaalan aidan vieressä)
- Quercus robur, tammi 4 kpl (Kirurgisen sairaalan aidan vieressä)
- Acer platanoides 'Drummondii', kirjovaahtera 2 kpl(lp, käytävän toisella puolella)
- Magnolia x loebneri 'Leonard Messel' 1 kpl, (Tähtitornin lammen luona)
- Magnolia stellata 'Royal Star' 1kpl (Tähtitornin lammen luona)
- Berberis koreana, koreanhappomarja,n.10 kpl (Tähtitorninkadun suuntaisesti)
- Cercidiphyllum japonicum 2 kpl (Tähtitorninkatu 14 kohdalla)
- Acer rubrum, punavaahtera, 1vanha, 2 nuorta-09 (Haaksirikkoisen patsaan lähellä)
- Pterocarya rhoifolia,japaninsiipipähkinä, (ketunpesän alapuolella,-08)
- Sorbus aria 2 kpl,(Saksalaisen kirkon aidan vieressä,- 09)
- Betula pendula 'Dalecarlica' 1kpl, taalaankoivu (Tähtitornin. puol. entisen paikalle,-09)
- Betula alleghaniensis 4 kpl, keltakoivu (Lipputangon ympäristössä,-09)
- Alnus glutinosa quercifolia 1 kpl, (kirran puolen lp kohdalla,-09)
- Laburnum alpinum,kultasade 6 kpl (rappujen vieressä 3 kpl,Tähtitornin, varrella 3 kpl, - 09)
- Crataegus x mordensis 'Toba' 3kpl (Tähtitorninkatu 16 kohdalla, -08)
- Malus 'Eleyi' 2kpl (Tähtitornin. 8 &14 vp,-08)
- Malus 'Rixi' 1 kpl (Eteläranta 2 kohdalla,-08)
- Malus 'Fastigiata' 1 kpl (Eteläranta 2 kohdalla,-09)
- Malus 'Kadetti' 1kpl, (Makasiiniterminaalin kohdalla,-08)
- Prunus maximowiczii,vienokirsikka 2kpl (Makasiiniterminaalin kohdalla,-08)
- Malus 'Profusion' 3kpl (Juutalaisten muistomerkin kohdalla,-08)
- Prunus 'Kanzan' 2kpl (Haaksirikkoisen patsaan kohd.pääkäytävän varrella,-08)
- Prunus 'Accolade' 1kpl (Haaksirikkoisen patsaan luona,-08)
- Prunus 'Kanzan' 1kpl (Haaksirikkoisen patsaan luona,-08)
- Quercus robur 'Fastigiata', pilaritammi 1kpl (Haaksirikkoisen patsaan luona,-08)
- Malus 'Aamurusko' 2kpl, (Haaksirikkoisen patsaan luona,-08)
- Malus 'Makamik', 2kpl (Haaksirikkoisen patsaan luona-08)
- Betula pendula 'Crispa' 1kpl,Loimaankoivu (obs. portin oikealla puolella)
- Prunus 'Yedoniensis'Tokionkirsikka 1 kpl (obs portin oikealla puolella)

Ullanpuisto

- Magnolia kobus, 1 kpl
- Magnolia loebneri 'Leonard Messel', 2 kpl
- Prunus 'Accolade', 1 kpl
- Prunus maximowiczii, 1kpl, vienokirsikka

Historialliset kasvilistat sekä lajiston kehittyminen sisältyvät Maunu Häyrysen historiaselvitykseen, ks. Liite 1.

MUITA KESKUSTAN ALUEEN KASVIERIKOISUUKSIA

Tähtitorninmäki

- Acer saccharinum, hopeavaahtera, (obs. eteläpuolella)

LÄHTEET

Viitteet

- 1 ICOMOS Suomen osasto, 1992. Kansainväliset julistukset. Firenzen julistus historiallisten puistojen ja puutarhojen suojelusta. s. 41-53. / Hyväksytty 15.12.1982 ICOMOSin Venetsian julistuksen liitteeksi. Alkuperäisen julistuksen laati ICOMOS-IFLA 21.5.1981. Historic gardens - The Florence Charter.
- 2 Puiston hoidosta 1980-luvulta asti vastaavan Sampo Sainion (STARA) antama tieto 2010
- 3 Häyrynen Maunu 1998. Tähtitornivuoren puiston historiaselvitys. Helsingin kaupungin rakennusvirasto, Viherosasto / Kunnossapito-toimisto. s. 12.
- 4 Kasviluettelo 2010, koonnut Sampo Sainio (STARA)
- 5 Varjoniemi Marjo 1996, Parken på Observatorieberget, hortonomitutkinnon lopputyö Överbyn puutarhakoulussa 13. 2.1996.
- 6 Tegel Satu (vastaava toim.) 1998. Tähtitornivuori. Dendrologian Seura.
- 7 Työkansa 27.9.1907. Mökin pojan Helsingin matka. s. 2.
- 8 Liljefors Lars. Tähtitornivuori, hiekkaleikkipaikka. Pääpiirustus 1:200. 3.4.1981. PUO 3027-1.
- 9 Perälä Tiina, Ruoff Eeva, Saarikko Jere 2008. Katu- ja puisto-osaston hallinnassa olevien arvoympäristöjen määrittely ja toimintaohjeet. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisut 2008:8 / Katu- ja puisto-osasto.
- 10 Kongressi Wienissä: Historiallisten viheralueiden tiedot, kuvat ja pensasaidat 19.-22.5.2005
- 11 Stabilizer® the Original Natural Binder, 20 vuotta käytetty maarakentamisessa. Materiaalina on kivituhka ja sideaineena 100% Stabilizer-jauhe Psyllium (Plantago ovatan akanoista)
- 12 Maalauksellisilta kasviryhmillä edellytettiin että niiden latvukset piirtyivät näkymien kehyksiksi pehmeästi mutta ei ylitiheinä. Ylitiheiksi ränsistyneet pensaat vaativat siis hoitoa.

Arkistot

Helsingin kaupunginmuseon kuva-arkisto (HKM)
 Helsingin kaupungin rakennusvirasto,
 puisto-osaston arkisto (VIO/ViOA, PUO)
 Kansallisarkisto (KA)
 Museoviraston kuva-arkisto (MVKA)
 Kansalliskirjaston digitoidut aineistot,
 Historiallinen sanomalehtikirjasto (KK)

Painetut lähteet

Garten + Landschaft. Zeitschrift für Landschaftsarchitektur. 10/2010
 Trittfest.

ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) Suomen osasto 1992. Kansainväliset julistukset. Firenzen julistus historiallisten puistojen ja puutarhojen suojelusta. Helsinki. (Alkuperäinen: ICOMOS-IFLA 21.5.1981 Historic gardens – The Florence Charter). s. 41-53.

Hufvudstadsbladet. 17.7.1898.

HÄYRYNEN Maunu 1994. Maisemapuistosta reformipuistoon. Helsingin kaupunginpuistot ja puistopolitiikka 1880-luvulta 1930-luvulle. Entisaikain Helsinki XIV. Helsinki-Seura, Helsinki.

JUNTTILA Ulla-Kirsti. Muuttuvat kadunkalusteet. Helsinki 1986.

MEYER Gustav 1860. Lehrbuch der schönen Gartenkunst. 5. painos, Berliini 1999.

Nya Pressen. 28.6.1895.

NORDFJELL Ulf (mm) 2008. Göteborgs trädgårdsförening, näyttelyjulkaisu

OLSSON Paul 1946, Trädgårdskonst i Finland

PERÄLÄ Tiina, Ruoff Eeva, Saarikko Jere, 2008. Katu- ja puisto-osaston hallinnassa olevien arvoympäristöjen määrittely ja toimintaohjeet. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisut 2008:8 / Katu- ja puisto-osasto.

ROHDE Michael (toim) 2008. Pflege historischer Gärten - Theorie und Praxis. Edition Leipzig.

TEGEL Satu (vastaava toim.) 1998. Tähtitornivuori. Dendrologian Seura, Helsinki.

Työkansa 27.9.1907. Mökin pojan Helsingin matka.

Vårt Land No:163. 16.6.1899.

Painamattomat lähteet

VARJONIEMI Marjo 1996. Parken på Observatorieberget. Hortonomitutkinnon lopputyö Överbyn puutarhakoulussa 13. 2.1996.

TÄHTITORNIN VUOREN JA ULLANPUISTIKON
VALAISTUKSEN YLEISSUUNNITELMA
VESA HONKONEN ARKKITEHDIT

valaisin 1910-lopulta

nykyinen valaisin

Tähtitornin vuoren ja Ullanpuistikon valaistuksen yleissuunnitelma

Valaistus on suunnittelualueena kehittynyt paljon viimeisen sadan vuoden aikana. Sähköön perustuva keinovalaistus on hädin tuskin yhtä vanha kuin itse Tähtitorninvuori ja Ullanpuistikko. Alueen edesmenneet valaisimet ovat aina edustaneet oman aikansa kehitystä. Näin ollen alueelle ei ole kehittynyt mitään vahvaa historiallista lähtökohtaa antavaa valaisin- tai valaistustapaperinnettä.

Alue näkyy moneen eri suuntaan kaupungissa. Samalla sieltä näkee kaupungin huolella suunniteltujen näköakselien avulla. Valaistus ei pyri nostamaan itse puistoa näkyviin kaupunkikuvassa. Pääperiaatteena on turvata hyvät näkymät Tähtitorninvuorelta muualle kaupunkiin. Ullanpuistikon valaistus tulee tehdä samoilla periaatteilla häikäisemättömäksi.

Laivasillankadulle aukeava kallioleikkaus sopii hyvin väliaikaisen taidevalaistusprojektin paikaksi. Alueelle on tulossa muutoksia ja mm-arkkitehtisuunnittelukilpailu. Kalliovalaistuksen taidevalaistusprojekti nostaa alueen ilmettä mielenkiintoisemmaksi isompia muutoksia odotellessa. (Yöillusratio sivu 5)

Valaistuksen yleissuunnitelma antaa myös seuraavat tarkemmat ohjeet jatkosuunnittelulle:

Valaistuksen tulee olla mahdollisimman häikäisemätöntä ja valon laadun korkeatasoista mm. värintoistokyvyltään. (min. Ra indeksi 80)

Valon tulee olla ns. valkoista valoa. Tämän hetken valonlähteistä tähän kykenee monimetallilamput ja lähitulevaisuudessa mm. Led lamput.

Valo saa olla tavanomaista kevyenliikenteen väylien valaistusta läikikkäämpää. (epätasaista) kuitenkin siten että valo luo rytmisesti tasapainoisen ilmeen.

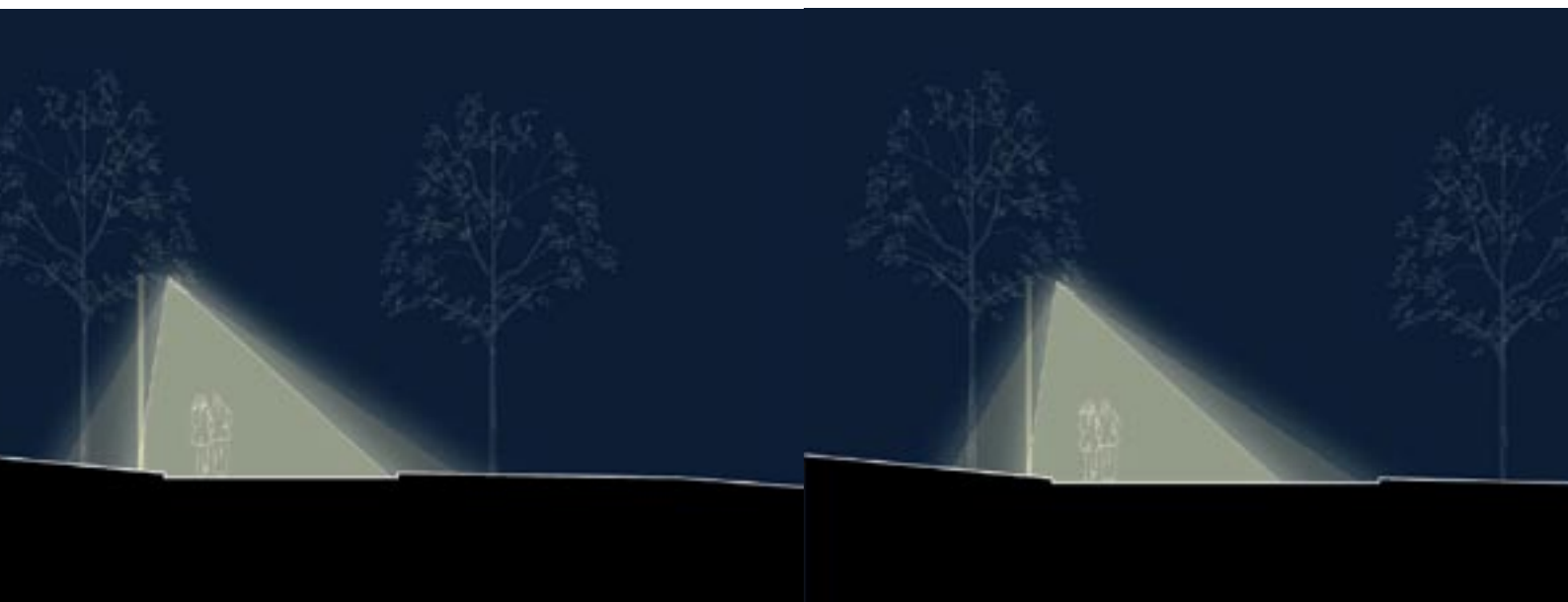
Valaisimien tulee olla mahdollisimman anonyymejä ja ympäristöönsä häviäviä.

Valaisimet sijoitetaan aina käytävien sille puolelle, missä ne vähemmän häiritsevät päänäkymiä. (esitetty sivun 3 kaaviossa)

Valaisimien sijoituspaikat tulee tutkia huolella paikalla siten että ne eivät sijoitu päänäköakseleille.

Valolle ei määritellä varsinaista valaistusluokkaa. Valon määrä päätetään toteutussuunnittelun alkuvaiheessa koevalaistuksien avulla. Tämä johtuu siitä että alueella on paljon pimeyttä ja valo tulee saada oikeaan kontrastiin ympäristönsä kanssa.

Valaistustavan periaate on esitetty alla olevissa kaavioissa. Pylväskorkeus n. 4,0 – 4,5 metriä

VALAISTUT POLUT

VALAISTUT RAKENNUKSET/ ALUEET

VALAISTU KALLIOLEIKKAUS /
VALOTAIDEPROJEKTI

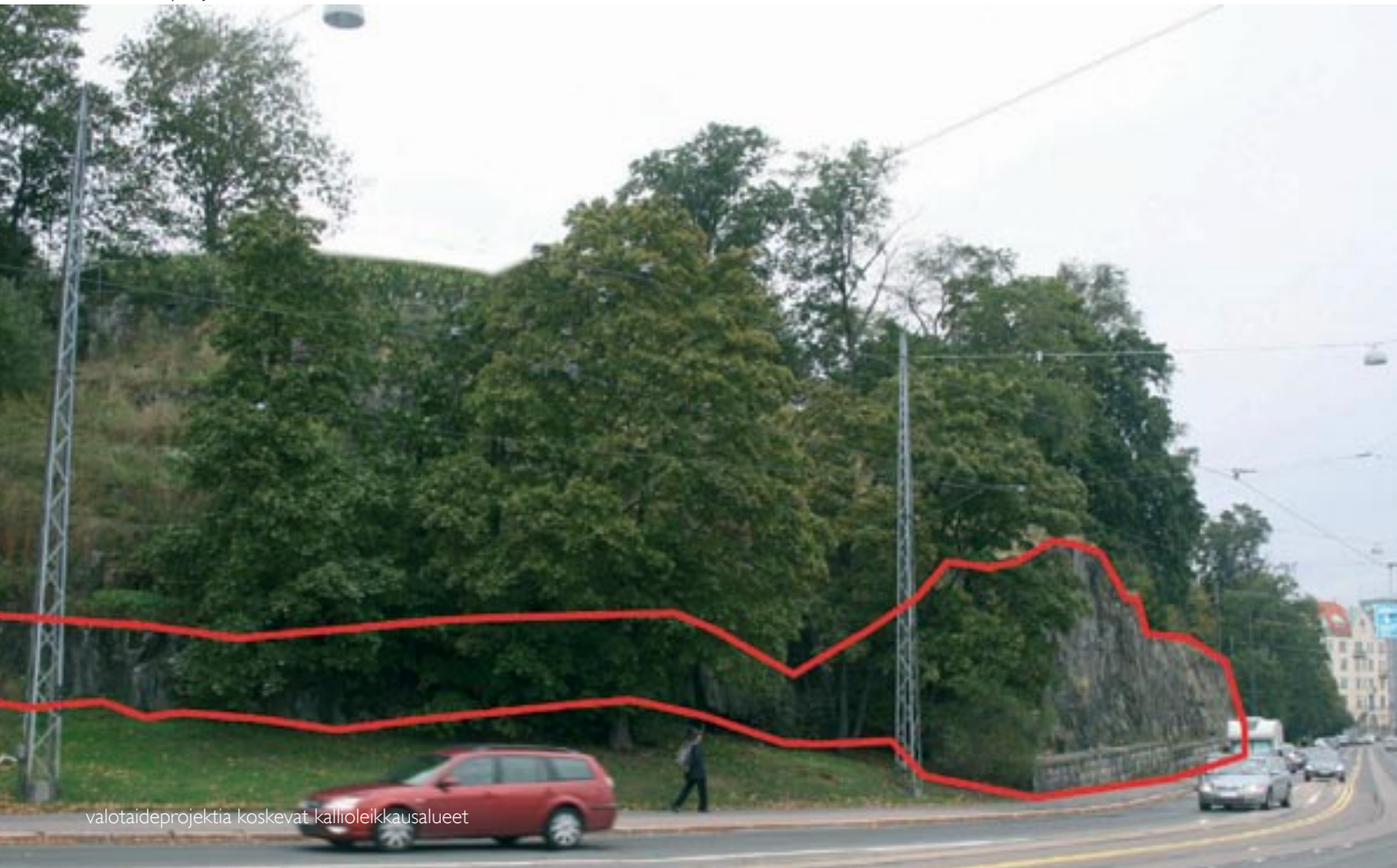
VALAISINTEN SIOJITUSPUOLI
HUOM! VALAISIMIA EI TULE SIOJITAA
AVOIMIEN NÄKYMIIEN KOHDALLE

yöillustraatio

Valotaideprojekti

valotaideprojektia koskevat kallioleikkausalueet

myllypuro

Esimerkkejä vastaavista valaistusprojekteista: Vesa Honkonen Arkkitehdit

turku

